

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Теорія та практика управління ринковою економікою

Міжнародна науково-практична
конференція

**Теорія та практика
управління ринковою
економікою**

Матеріали

28 серпня 2020 р.

м. Одеса

Теорія та практика управління ринковою економікою : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. 69 с.

У збірнику представлені тези доповідей, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції “Теорія та практика управління ринковою економікою”, яка була проведена Східноєвропейським центром наукових досліджень 28 серпня 2020 року.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур і широкий читацький загал.

Робочі мови конференції: українська, англійська та російська.

Видається в авторській редакції

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”, при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

**Research
Europe.org**

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

© Колектив авторів, 2020

© Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020

© Research Europe, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Безугла К. М.

До питання енергозбереження та підвищення енергоефективності нафтопереробної галузі України.....6

Боднар О. А., Бондар Д. В.

Проблеми класифікації та узгодження стандартів.....9

Луб А. І.

Фактори впливу на фінансову стійкість будівельних підприємств.....11

Ночка М. П.

Аналіз класифікації видів інвестицій в людський капітал.....12

Пляскіна А. І.

Критерії активізації ділової стратегії розвитку підприємства.....16

Рудьковський С. М.

Кон’юнктурні чинники трансформації світового енергетичного ринку.....18

Сизоненко Ю. С., Мікуляк К. А.

Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах ринкової економіки.....20

Тидір Н. І.

Взаємозв’язок податкової політики держави та її інноваційного розвитку.....22

Топазли Р. А.

Інституційні передумови впровадження інновацій у будівельній галузі.....24

Удова Л. О.

Особливості функціонування малого агробізнесу.....26

Шевченко І. Ю.

Ефективність використання рухомого складу автомобільного транспорту України.....28

СЕКЦІЯ 2. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Лень В. С., Гливенко В. В.

Про склад довгострокових боргових зобов’язань, які на дату балансу підлягають відображенню за теперішньою вартістю.....31

Толкачев В. А.

Историческое место налогов в государстве.....38

Хорошко М. Д.

Влияние информационных технологий на бухгалтерский учет.....39

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Запорожець С. В.

Трансформація фінансового посередництва на умовах формування екосистеми.....41

Луцкевич О. В.

Кваліфікування основних властивостей цінних паперів.....43

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ**Бояринова К. О., Кравченко М. О.**

Безробіття як системне явище криз в Україні.....46

Ланьо О. О.

Особливості управління ризиками підприємствами будівельної сфери.....48

Нагорний Є. І.

Інструментальне забезпечення для оцінки ринкових перспектив концепції інноваційної продукції..... 50

Петренко А. П.

Впровадження стратегічного маркетингу інновацій на підприємствах.....52

СЕКЦІЯ 5. ПРАВО**Терещенко О. Д.**

Законодавче забезпечення права на доступ до публічної інформації для громадян України.....54

Чередниченко О. Ю.

Національні інтереси, як підґрунтя подолання загроз національній безпеці державі на сучасному етапі розвитку України.....56

Шевчук І. В.

Дослідження предмета правового регулювання аграрного права.....58

СЕКЦІЯ 6. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА**Постова В. В.**

Проблеми формування та розвитку ринку ресторанних послуг в умовах ринкової економіки.....60

Сирота М. П.

Забезпечення передумов та перспектив розвитку сільського зеленого туризму в Україні.....62

СЕКЦІЯ 7. ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ**Лисенко О. Л., Гирич С. В., Мазуркевич І. О.**

Алергени харчових продуктів..... 64

Скрипник С. А.

Організація забезпечення інноваційного розвитку української харчової промисловості..... 67

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 620.9

JEL Classification: O13

Безугла К. М.,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет, м. Суми

ДО ПИТАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НАФТОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Нафтопереробка є одним із найбільш енергоємних секторів економіки, на неї витрачається приблизно 4 % від загального обсягу первинного споживання енергії у світі. Основні нафтопереробні потужності зосереджені в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Східної Європи та колишнього Радянського Союзу, і їх частка постійно зростає у країнах, що розвиваються. Таким чином, проблеми енергозбереження та енергоефективності становлять вагомий інтерес для будь-якої держави світу [1].

Україна є енергодефіцитною країною, яка задовольняє свої потреби в паливно-енергетичних ресурсах за рахунок власного їх видобутку менше, ніж на 50 % [2]. Більшість родовищ вуглеводнів належать до важко видобувних через те, що понад понад 70 % запасів близькі до виснаження, а також характеризуються підвищеною в'язкістю нафти і низькими колекторськими властивостями [3]. При цьому гірничо-геологічні умови видобутку нафти та газу роблять їх неконкурентоздатними з імпортними, а потенціал енергозбереження в Україні становить менше 45 % від енергоспоживання.

Енергозбереження вимагає високої економічної ефективності. Витрати на тонну умовного палива, отриманого за рахунок енергозбереження, мають бути в декілька разів меншими за витрати на його видобуток чи купівлю. Тому в умовах України підвищення енергоефективності та енергозбереження має стати стратегічним напрямком розвитку економіки та соціальної сфери на найближчі роки та подальшу перспективу [4].

Проблемі енергозбереження та енергоефективності присвячено низку наукових публікацій, де висвітлено окремі аспекти пошуку ефективних напрямів підвищення енергоефективності як для України, так і для країн Європейського Союзу. Зокрема це роботи: М. О. Данилюка та А. С. Полянської [3], А. І. Шевцова [5], В. А. Федорова [6], І. Коссе [7], Ю. С. Погорелова, В. В. Вахлакової [8], А. Azadeh [1], М. Liu [9], Е. Worrell [10] та інших дослідників.

Нафта є одним з основних енергоносіїв економіки України, а тому стимулювання нафтопереробної галузі має стати пріоритетом у розвитку конкурентоздатності держави на ринку енергоносіїв. При цьому, нафтотранспортна система України становить вагому складову українського нафтогазового комплексу, який забезпечує нафтою нафтопереробні заводи України та транзитне постачання нафти до країн Євросоюзу. Проте, потужності нафтотранспортної системи не використовуються у достатній мірі, а завантаження системи впродовж останніх років знижується. Падіння обсягів транзиту нафти через територію України призвело до значного профіциту транзитних потужностей української нафтотранспортної системи, які могли б бути ефективно задіяні для транспортування нафти на вітчизняні нафтопереробні заводи.

Наразі в Україні налічується шість нафтопереробних заводів серед яких: ПАТ "Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія "Укртатнафта" (м. Кременчук), ВАТ "Нафтопереробний комплекс "Галичина" (м. Дрогобич), ПАТ "Лисичанська нафтова інвестиційна компанія", ПАТ "Херсонський нафтопереробний завод", ПАТ "Лукойл-Одеський нафтопереробний завод", ПАТ "Нафтохімік Прикарпаття" (м. Надвірна). Незважаючи на таку кількість заводів, на сьогоднішній день використовується приблизно 25 % нафтопереробних потужностей, при цьому більшість із них потребують модернізації, оскільки на сучасних заводах Європейського Союзу вихід палива становить не менше 85 %, а в Україні цей показник зaledве досягає 60 %. Застарілі технології виробництва та обладнання нафтопереробної галузі України разом із високою енергомісткістю та матеріаломісткістю, які перевищують щонайменше у два рази відповідні показники європейських країн, становлять серйозний виклик для розвитку галузі.

Жоден із вище перелічених нафтопереробних заводів України на сьогодні не є конкурентоздатним, а непрозорість енергетичної політики у нафтопереробній галузі зумовила невпинне зростання впродовж останніх років імпорту нафтопродуктів на українському ринку. Оскільки нафтопереробна галузь України знаходиться у стані стагнації, послідовна політика на проведення енергозбереження та енергоефективності є нагальною і вкрай необхідною. Це дозволить заощадити щонайменше третину енергоресурсів, а отже зекономити кошти для оновлення застарілої технічної бази та впровадження нових ефективніших технологій переробки нафти [4].

Країни Європейського Союзу в межах міжнародного партнерства для співробітництва в галузі енергоефективності досягли значного прогресу впродовж останніх років, зокрема і у нафтопереробній галузі. Кінцеве споживання енергії промисловістю зменшилось на 15 %. Європейському Союзу успішно вдалося зменшити попит на використання енергії, що забезпечило збереження значних ресурсів вуглеводнів, заощадження фінансових коштів споживачів і покращення екологічної безпеки [10].

Нафтопереробна галузь за рівнем шкідливого впливу на довкілля становить об'єкт підвищеного екологічного ризику, тому питанням екологічної безпеки у країнах Європейського Союзу надається вагоме значення, стимулюється розвиток екологічно безпечних технологій та

природоохоронних систем із запобіганням згубному впливу підприємств нафтопереробного комплексу на стан навколишнього середовища, викидам у атмосферу вуглекислого газу, вуглеводнів, сірчаної кислоти, сірковуглецю, та інших шкідливих сполук [1, 9 – 10].

Отже, підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що нафтопереробна галузь України перебуває у стані стагнації та потребує докорінної модернізації. Проте, неконкурентоздатність нафтопереробних заводів не дає змогу ні їх модернізувати, ні застосовувати ефективні енергозберігаючі технології, які б дозволили значно заощадити кошти на розвиток даної галузі. Тому інвестування та стимулювання нафтопереробної галузі України до конкурентоспроможного рівня є нагальною та необхідною умовою для послідовного розвитку держави на ринку енергоносіїв. При досягненні конкурентного технологічного рівня українськими нафтопереробними заводами і можливої зміни митних режимів на зовнішніх ринках, очікуваний обсяг первинної переробки нафти може скласти 80 % світлих нафтопродуктів, що дозволило б впроваджувати ефективні механізми, як енергозбереження, так і енергоефективності нафтопереробної галузі, до рівня, який наразі досягнуто країнами Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Azadeh A., Ghaderi S. F., Asadzadeh S. M. Energy efficiency modeling and estimation in petroleum refining industry – a comparison using physical data. *Energy and power quality journal*. 2008. № 6. P. 123 – 128.
2. Формування та використання стратегічних запасів паливно-енергетичних ресурсів у зарубіжних країнах. URL: <https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/01/1.-Formuvannyastrategichnyh-zapasiv.pdf>.
3. Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи : монографія / за ред. д. е. н, проф. Данилюка М. О., д. е. н, проф. Полянської А. С. Івано-Франківськ, 2017. 292 с.
4. Комплексна державна програма енергозбереження України : постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.1997 р. № 148. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148%D%BO-97-%DO%BF>.
5. Шевцов А. І., Земляний М. Г., Дорошкевич А. З. Енергетика України на шляху до Європейської інтеграції : монографія. Дніпро, 2004. 148 с.
6. Федорова В. А. Перспективи зміцнення енергетичної безпеки України. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Економіка*. 2012. Вип. 6. С. 50 – 55.
7. Енергетична безпека в Центральній та Східній Європі: в пошуках єдиного підходу. За ред. І. Коссе. Київ : Відродження, 2013. 34 с.
8. Погорелов Ю. С., Вахлакова В. В. Методи екологізації діяльності промислового підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки*. 2014. № 5. С. 53 – 58.
9. Liu M., Claridge D. E., Turner W. D. Continuous Commissioning of Building Energy Systems. *Journal of Solar Energy Engineering*. 2003. Vol. 125 (3). P. 275 – 281.
10. Worrell E., Bernstein L., Roy J., Price L., Harnisch J. Industrial energy efficiency and climate change mitigation. *Energy Efficiency*. 2009. № 2. P. 109 – 123. doi: 10.1007/s12053-008-9032-8.

УДК 006.07

JEL Classification: L15

Боднар О. А., канд. екон. наук,
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Бондар Д. В.,
здобувач вищої освіти,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА УЗГОДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ

Глибока інтеграція інформаційних та телекомунікаційних технологій з реальними економічними процесами тієї чи іншої країни сприяє розвитку економічних відносин в умовах жорсткої конкуренції між окремими виробниками та цілими країнами лише у випадку дотримання глобальних норм, правил та стандартів.

Стандартизація, будучи одним із найважливіших регулюючих чинників для створення нової інфраструктури, змінює свою роль, свої об'єкти та методи.

Спочатку окремі елементи стандартизації використовувались переважно в промислових районах, сприяючи зростанню масштабів випуску та механізації. На початку XIX ст. формувалися національні системи стандартизації в країнах з розвиненою промисловістю, що сприяло створенню масштабного та серійного виробництва всередині своєї країни. Наступним кроком розробки стандартизації було створення міжнародних організацій зі стандартизації. На межі між XX і XXI століттями розпочалося широке використання стандартизації з метою вирішення соціальних проблем. Розширення масштабів співпраці в сучасному світі вимагає гармонізації вимог національних та міжнародних стандартів у всіх сферах людської діяльності, що стало наступним кроком до розвитку стандартизації [1].

В умовах швидко мінливих вимог, що визначаються розвитком інформаційної та цифрової революції, виникає необхідність оцінювання та, за потреби, зміни крайньої кількості різноманітних стандартних положень.

По суті, стандарти – це документи, які містять остаточне вираження безцінних знань та досвіду, що накопичуються з часом. В умовах інформаційно-цифрової революції період дії даних, зібраних у стандарті, скорочується, а кількість документів збільшується. Не можна постійно прискорювати темпи перегляду стандартів, затверджуючи нові стандарти, вимагаючи збільшення обсягу ретельної технічної діяльності, а саме: систематизації, оптимізації та взаємної координації вимог. Щоб делегувати цю велику роботу машині, фахівці в галузі стандартизації спочатку розробляють алгоритм розробки стандарту та

внесення змін до сучасних стандартів, який буде відповідати цілям цифрової економіки та окремих галузей.

Цілі та функції стандартизації реалізуються через нормативні документи, що діють у галузі стандартизації та, в першу чергу, через створену систему класифікації регуляторних даних. В даний час вся інформація щодо нормативних документів розділена на групи за Українським класифікатором нормативних документів (УКНД) ДК 004:2008.

Законом України “Про стандартизацію” [2] визначено, що функції національного органу стандартизації виконує державне підприємство, що не підлягає приватизації, утворене центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації [2]. Розпорядженням КМУ від 26.11.2014 № 1163-р [3] визначено, що функції національного органу стандартизації виконує державне підприємство “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” (ДП “УкрНДНЦ”) [3, 4].

В Україні за сферою дії розрізняють стандарти міжнародні (ISO), регіональні (ГОСТ), національні (ДСТУ), галузеві (ГСТ) і підприємств (СТП). Розробка та перегляд національних стандартів здійснюють науково-дослідні інститути та інші спеціалізовані організації з урахуванням зауважень і пропозицій зацікавлених організацій. Затверджуються ДСТУ Держстандартом України [5].

Сьогодні структура діючих стандартів являє собою просту, але розгалужену систему. Взаємозв'язки між стандартами носять виключно наступний характер, що призводить до подвоєння документів [1]. На нашу думку, доцільно розглядати різні механізми взаємної координації вимог, спираючись на нову багаторівневу структуру, забезпечену тематичними базами даних та можливостями цифрових технологій. Іншими словами, потрібна інноваційна ідея, яка дозволить резервувати та примножувати дані, що об'єднає національну та міжнародну сферу, створить нові можливості для обробки даних, що містяться у стандартах.

Отже, узгодження стандартів сприятиме взаєморозумінню інформації, що міститься у стандартах різних країн, та приведення вимог стандартів у відповідність загальним положенням, пов'язаним із взаємозамінністю продукції, затвердженням результатів випробувань, безпекою та іншими аспектами співпраці.

Список використаних джерел

1. Kazantseva N. K., Tkachuk G. A., Nevolina A. L., Shavrin V. S. The problems of standards classification. International Journal of Management (IJM). Vol. 11. Issue 3. March 2020. P. 36 – 42.
2. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
3. Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації : Розпорядження Кабінету Міністрів України 26.11.2014 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2014-p>.
4. ДП “УкрНДНЦ”. URL: <http://uas.org.ua/ua>.
5. Стандартизація. URL: <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=74296>.

УДК 336.6

JEL Classification: L74

Луб А. І.,
аспірант кафедри фінансово-
економічної безпеки, обліку і аудиту,
Харківський національний університет міського
господарства ім. О. М. Бекетова, м. Харків

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Світова фінансова нестабільність, глобалізація світових фінансових ринків, постійні коливання цін на матеріальні та енергетичні ресурси, валютні коливання на пряму впливає на фінансову стійкість будівельних підприємств. Ринкова економіка диктує свої напрями на покращення економічної ефективності виробництва, підвищення конкурентоздатності будівельних підприємств та їх послуг на основі досягнень наукового та технологічного прогресу та зміни форм управління підприємством.

Ринкова економіка постійно змінюється і діяльність будівельних підприємств має підлаштовуватись під реалії змін впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. На фінансову стійкість підприємства впливає безліч факторів. Пропонується класифікувати фактори за такими ознаками: за місцем виникнення – зовнішні і внутрішні чинники, за важливістю результату – основні і другорядні, за структурою – прості і складні, за часом дії – постійні і тимчасові.

На мою думку найбільш важливими факторами впливу на фінансову стійкість будівельного підприємства є стабільний фінансовий стан підприємства, який на пряму залежить від внесків інвесторів в майбутню забудову. Проблематика цього фактору полягає в неспроможності більшості людей інвестувати достатню кількість, через нестабільну економіку країни, інфляцію та постійне зростання валюти. Через це більшість невеликих будівельних підприємств не може почати нові проекти. Велику увагу слід приділити ефективному розподілу та використанню фінансових ресурсів, забезпеченню фінансової автономії, платоспроможності підприємства та вклад в розвиток майбутніх періодів.

Фінансова стійкість будівельних підприємств є найяскравішим відображенням економічного стану країни в цілому. Вона відображає можливість до розвитку країни та міст. Високий рівень фінансової стійкості будівельних

підприємств дає розвиток економіки країни через зростання інвестицій. В період кризи, пандемії, коливань ринкової економіки особливу увагу слід приділити ефективному управлінню підприємством та його ресурсами.

Список використаних джерел

1. Безугла Т. В. “Економічна стійкість” та “фінансова стійкість”. *Молодий вчений*. 2014. № 3 (6). С. 32 – 34.
2. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 9. С. 92 – 100.
3. Салига К. С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. № 3. 2011. С. 204 – 210.
4. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 476 с.

УДК 331.101

JEL Classification: J24

Ночка М. П.,
аспірант кафедри економіки і підприємництва,
Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля, м. Северодонецьк

АНАЛІЗ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ ІНВЕСТИЦІЙ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Найбільш важливими інвестиціями в людину дослідники вважають витрати на освіту, охорону здоров'я та мобільність. Перші два види видатків – це головні компоненти накопичення людського капіталу.

Проведемо аналіз авторських класифікацій видів інвестицій в людський капітал (табл. 1). Так, більшість авторів виділяють серед напрямків інвестування в людський капітал освіту та охорону здоров'я. Але ж сучасні науковці приділяють увагу таким, не менш важливим, видам інвестування, як поліпшення умов життя, витрати на дозвілля та культуру, підтримка екологічних вимог до середовища проживання та витрати на мотивацію працівників.

Практично всі дослідники дотримуються думки, що основними суб'єктами інвестування у людський капітал є такі значущі компоненти як освіта та охорона здоров'я.

Важливість такої складової як культура наголошують такі науковці як:

О. А. Грішнова, І. В. Ільїнський, Г. Т. Аширова, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова, О. П. Подра, Т. В. Давидюк, Е. А. Дубик, С. Н. Мітяков. Інвестиції в капітал культури для суспільства носять, перш за все, соціально-культурно-творчий характер, що створюють умови для професійної підготовки працівника (розвиток самовираження, соціальної мобільності, накопичення культурних і духовних цінностей).

Науку та науково-дослідні розробки додають до своїх класифікацій А. І. Добринін, Г. Т. Аширова, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова, В. М. Бондаренко, Н. В. Кирлик, Е. А. Дубик, С. Н. Мітяков.

Сучасні науковці також одностайні у значущості інвестицій у міграцію.

Мотивувати персонал, як одну із форм інвестицій у людський капітал, пропонують О. А. Грішнова, О. Бородіна, А. І. Добринін, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова, О. П. Подра.

На жаль у першочерговості практичного досвіду та професійної підготовки з приводу даного питання упевнена лиш низка науковців: Дж. Кендрік, Т. Шульц, Л. Туроу, фахівці Організації економічного співробітництва та розвитку, О. Бородіна, А. І. Добринін, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова, О. П. Подра, В. М. Бондаренко, Н. В. Кирлик, Л. Бреслав та ін.

Виховання дітей як форму інвестицій у людський капітал включають лише Г. Беккер, Дж. Кендрік, фахівці Організації економічного співробітництва та розвитку, В. М. Федосов, С. І. Юрій, Л. Бреслав зі співавторами.

Єдиний з дослідників, хто додає ресурс як форму інвестування у людський капітал є Дж. Кендрік. Дозволимо себе не погодитись з американським дослідником, оскільки будемо відносити ресурси к речовинному капіталу.

На такій формі, як пошук економічно важливої інформації наполягають здебільшого західні науковці Г. Беккер, Т. Шульц, Л. Туроу, та підтримують також вітчизняні дослідники О. А. Грішнова, В. М. Федосов, С. І. Юрій, А. І. Добринін, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова.

Таблиця 1

**Аналіз класифікації видів інвестицій в
людський капітал, запропонованих науковцями**

Автор	Складові інвестицій в людський капітал										
	освіта	охорона здоров'я	культура	наука та НДДКР	мотивація	міграція, мобільність	досвід, професійна підготовка	виховання дітей	ресурси	інформація	екологія та здоровий спосіб життя
Г. Беккер [1]	+	+				+		+		+	
Т. Шульц [2]	+	+					+			+	
К. Р. Макконелл, С. Л. Брю [3]	+	+				+					

Продовж. табл. 1

Дж. Кендрік [4]	+	+				+	+	+	+		
Л. Туроу [5]	+	+				+	+			+	
А. Маршалл [6]	+										
Д. П. Богиня, О. А. Грішнова [7]	+					+					
О. А. Грішнова [8]	+	+	+		+	+				+	
О. Бородіна [9]	+	+			+		+				
І. В. Ільїнський [10]	+	+	+								
В. В. Кавецький [11]	+	+				+					
О. П. Подра [12]	+	+	+		+	+	+	+			
Т. В. Давидюк [13]	+	+	+			+					
В. М. Бондаренко, Н. В. Кирлик [14]	+	+		+	+	+	+				
В. М. Федосов, С. І. Юрій [15]	+	+			+	+		+		+	+
А. І. Добринін [16]	+	+		+	+	+	+			+	+
Г. Т. Аширова [17]	+	+	+	+							
І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова [18]	+	+	+	+	+	+	+			+	+
Е. А. Дубик, С. Н. Мітяков [19]	+	+	+	+	+	+					+
Л. Бреслав та ін. [20]	+	+					+	+			
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [21]	+	+				+	+	+			

В екологію та здоровий спосіб життя, а не тільки охорону здоров'я, пропонують інвестувати А. І. Добринін, В. М. Федосов, С. І. Юрій, Е. А. Дубик, С. Н. Мітяков, І. В. Цапенко, Д. Д. Миронова.

З вищенаведеного ми бачимо, що у науковців є як спільні так і інші погляди на класифікацію видів інвестицій в людський капітал. Отже, дане питання потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Becker G. S. Investment in Human Capital : A Theoretical Analysis. *The Journal of Political Economy*. 1962. Vol. 70, No. 5. Part 2: Investment in Human Beings. P. 9 – 49.
2. Schultz T. W. Investment in Human Capital. *American Economic Review*. 1961. Vol. 51. № 1. P. 1 – 17.
3. Макконнелл К. Р., Брю Ст. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с англ. 11-го изд. Москва : Республика, 1992. Т. 2. 400 с.
4. Кендрик Дж. Совокупный капитал США и его формирование. Москва : Изд-во Прогресс, 1978. 275 с.
5. Thurow L. Investment in Human Capital. Belmont, 1970. 104 p.

6. Маршалл А. Принципы политической экономии. Москва : Прогресс, 1983. Т. 1. 415 с.
7. Богиня Д. П., Грішнова О. А. Основи економіки праці : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2000. 313 с.
8. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : Т-во "Знання", КОО, 2001. 254 с.
9. Бородіна О. Людський капітал як основне джерело економічного зростання. *Економіка України*. 2003. № 7. С. 48 – 53.
10. Ильинский И. В. Инвестиции в будущее: образование в инвестиционном воспроизводстве. Санкт-Петербург : СПбУЭФ, 1996. 163 с.
11. Кавецький В. В. Класифікація компонентів та шляхи підвищення рівня людського капіталу підприємства. *Вісн. Вінниц. політехн. ін-ту*. 2011. № 1. С. 49 – 54.
12. Подра О. П. Інвестування розвитку людського капіталу в системі чинників інформаційного суспільства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Хмельниц. нац. ун-т., 2013. 275 с.
13. Давидюк Т. В. Інвестиції в людський капітал – визначальний фактор інноваційної економіки. Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів : кол. монографія / ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. Т. 1, розд. 1. С. 98 – 131.
14. Бондаренко В. М., Кирлик Н. В. Особливості інвестування у людський капітал на машинобудівних підприємствах. *Економіка промисловості*. 2013. № 4. С. 111 – 122.
15. Теорія фінансів : підручник / П. І. Юхименко та ін.; за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
16. Добрынин А., Дятлов С., Цыренова Е. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования. Санкт-Петербург : Наука, 1999. 309 с.
17. Аширова Г. Т. Современные проблемы оценки человеческого капитала. *Вопросы статистики*. 2003. № 3. С. 26 – 31.
18. Цапенко И. В., Миронова Д. Д. Человеческий капитал и инновационные факторы его развития. *Электронный научный журнал Инженерный Вестник Дона*. 2012. № 2. С. 153 – 163.
19. Дубик Е. А., Митяков С. Н. Инвестиции в человеческий капитал на разных стадиях жизненного цикла. *Креативная экономика*. 2013. № 9. С. 3 – 13.
20. Бреслав Л., Лисовик Б., Ломова И. Кадровый потенциал и пути его повышения. *Человек и труд*. 2003. № 4. С. 48 – 53.
21. The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital. URL: <http://www.oecd.org/site/worldforum/33703702.pdf>.

УДК 338.2

JEL Classification: M19

Пляскіна А. І., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри зовнішньоекономічної діяльності,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

КРИТЕРІЇ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЛОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Вибір оптимальної ділової стратегії розвитку є в значній мірі сукупністю багатьох взаємозв'язаних явищ, ознак, відношень та процесів, оскільки вимагає одночасного врахування багатьох факторів соціально-економічного, техніко-технологічного та глобального характеру. Через це вибір стратегії не може бути здійснений на основі одного критерію, а вимагає осмислення повного набору системної властивості ділової стратегії розвитку підприємства. Оптимальна ділова стратегія розвитку повинна ґрунтуватися на правилах раціональної економічної оцінки внутрішнього та зовнішнього середовищ. Чимало дослідників вважають, що ділову стратегію розвитку підприємства необхідно розглядати як можливість розвитку підприємства за визначеними параметрами і сукупності змінних характеристик, які відображують безпосередньо внутрішні умови розвитку підприємства.

На кожному підприємстві існує можливість розроблення системи оцінювання економічного розвитку підприємства, яка спирається на розрахунок показників двох груп. Показники першої групи визначають рівень досягнення мети розвитку підприємства:

- покращення бізнес-процесу;
- задоволення потреб та очікувань споживачів;
- розвиток внутрішніх можливостей;
- задоволення потреб та інтересів, наприклад акціонерів.

Показники другої групи призначені для оцінювання розвитку підприємства:

- показники обсягів виробництва продукції;
- фінансові показники;
- показники основних засобів та їх використання;
- показники використання матеріальних ресурсів;
- показники трудових ресурсів, соціального захисту та використання персоналу;
- показники ефективності операційної діяльності;
- показники нематеріальних активів тощо) [1, с. 6].

Будь-який вибір передбачає наявність критеріїв, на основі яких здійснюється вибір. Зазвичай, критеріїв відбору може бути багато, і тоді завдання оптимізації так само буде припускати вибір найбільш важливих (значущих) критеріїв. Однак вибір критеріїв, в свою чергу, потребує розробки оптимальних критеріїв, які допомагали б у довгостроковій

перспективі обирати креативну ділову стратегію розвитку.

Пропонуємо розглянути активізацію ділової стратегії розвитку підприємства на підґрунті ряду її основних системних властивостей (критеріїв), які, вбачають погашення негативних факторів зовнішнього середовища (табл. 1).

Таблиця 1

**Критерії ділової стратегії розвитку підприємства,
які між собою є залежними**

Критерії (системна властивість)	Ідентифікація системної властивості
Швидкість реакції (спритність)	Найкоротший проміжок часу щодо прийняття рішень на підприємстві у напрямку погашення загроз від зовнішніх факторів
Сценарність	Детально розроблений план (сукупність подій, дій, заходів), який визначає шлях розвитку підприємства на майбутнє
Варіативність	Значна кількість (варіація) напрямку розвитку підприємства в залежності від зміни зовнішнього оточення, його мінливості
Узгодженість інтересів (баланс рівноваги)	Партнерські відносини між суб'єктами зовнішнього середовища і підприємством у напрямку взаємного задоволення своїх потреб та вимог
Спрямованість	Індивідуальна траєкторія розвитку підприємства, здатна розв'язувати суперечності своєчасно і раціонально

Якщо розглядати декілька варіантів застосування ділової стратегії розвитку підприємства, то її економічна доцільність буде заснована саме на критеріях порівняльної переваги. Вибраний з портфеля (набору) стратегій за певними критеріями найбільш краща стратегія буде оптимальною. Так, найбільш ефективна ділова стратегія розвитку може бути відхилена з урахуванням інших значущих для стратегії параметрів і, таким чином, не бути оптимальною.

Активізацію ділової стратегії розвитку підприємства можна проводити двома способами. Наприклад, перший, зовнішній підхід, пов'язаний з диверсифікацією діяльності підприємства. Тобто підприємство намагається, щоб непередбачена зміна в одній системній властивості ділової стратегії розвитку не призвела до руйнівних наслідків в інших. Другий спосіб, внутрішній, – ділова стратегія розвитку заснована на тому, щоб на підприємстві взаємодіяли ресурси і можливості, які використовуються в різних стратегічних областях діяльності.

Тому, саме поняття оптимальна ділова стратегія розвитку має більш широке розуміння, ніж ефективна або економічно доцільна ділова стратегія розвитку, оскільки дозволяє врахувати якомога більшу кількість факторів та критеріїв для її впровадженні на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Контролювання та регулювання економічного розвитку підприємства: проблеми, методологічні та прикладні аспекти : монографія / О. Є. Кузьмін та ін. Львів : Національний університет "Львівська політехніка", 2006. 148 с.

2. Plyaskina A. The concept of the essence "enterprise development" taking into account the impact of the external environment. *Вісник Херсонського національного університету: управління та адміністрування*. 2020. № 2 (73). С. 87 – 92.

УДК 339.13

JEL Classification: L94

Рудьковський С. М.,

аспірант кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

КОН'ЮНКТУРНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

Серед багатьох чинників, які впливають на трансформацію світового енергетичного ринку вагому роль відіграють кон'юнктурні: сукупні попит та пропозиція та ціна. Як видно з рис. 1 сукупні попит та пропозиція протягом 1990 – 2018 рр. неухильно зростали, але починаючи з 2016 р. темп зростання сукупної пропозиції уповільнився.

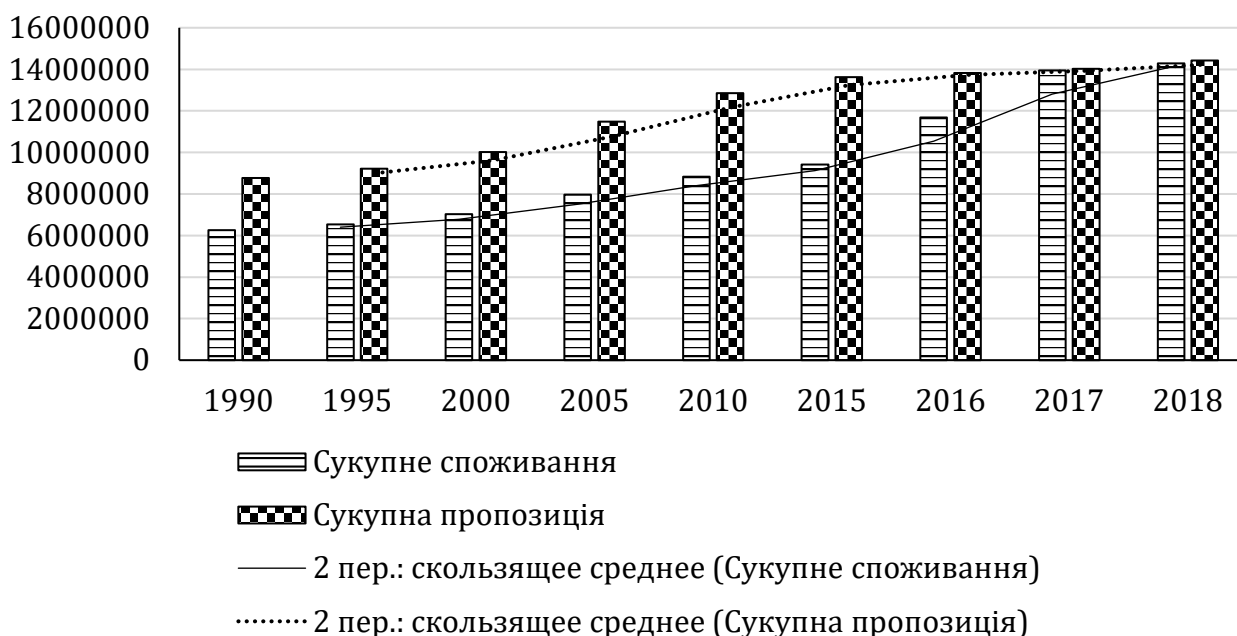

Рис. 1. Сукупні попит та пропозиція на світовому енергетичному ринку, 1990 – 2018 рр., тис. тон нафтового еквіваленту

Джерело: [1, 2, 3].

Суттєве зниження сукупного попиту у 2019 – 2020 рр. внаслідок пандемії коронавірусної інфекції Covid-19 стало однією з причин зниження цін на світовому енергетичному ринку. Відмітимо, що глобальний рівень ціноутворення сформувався фактично на ринку нафти. Ціна нафти демонструвала в умовах пандемії значну флуктуацію, пов'язану не так з падінням попиту, як з намаганням перерозподілу ринку з боку глобальних

біопалива, оскільки робить її більш привабливим енергоресурсом. Попереднє зниження цін на нафту в 2014 р. призвело не лише до зниження інвестицій, але й на 10 % – витрат на дослідження та розробки на два наступні роки. Ще не повністю глобалізоване ціноутворення на ринку газу, але експорт зрідженого газу (зокрема, на США та Катар припадає 40 % світового експорту зрідженого газу) сприяють зростанню конкуренції на світовому ринку газу [3]. Ціни на інші енергопродукти, у цілому, мають подібну динаміку коливань до динаміки світового ринку нафти, зберігаючи при цьому власні особливості ціноутворення. У ціні нафтопродуктів закладені не тільки ринкові складники, але й складники, завдяки яким уряд досягає власної мети у різних видах політик. Регулювання ціни стосується, передусім, тих нафтопродуктів, які використовуються як транспортне паливо та в транспортній складовій впливають на собівартість багатьох товарів (наприклад, бензин та автомобільний дизель), мають соціальні та екологічні наслідки, залежать від рівня доходів населення та інших соціально-економічних чинників. Так, у середній роздрібній ціні бензину співвідношення між вартістю нафти, з однієї сторони, а з іншої: податками, митом, відрахуваннями чи субсидіями; собівартістю виробництва нафтопродукту та його транспортування; маркетинговими витратами; прибутком сильно варіюється між країнами світу. Наприклад, деякі нафтодобувні країни субсидують роздрібний продаж нафтопродуктів (наприклад, Дубаї, Кувейт, Малайзія), натомість, інші країни перерозподіляють дохід від продажу на суспільні потреби (наприклад, країни Європейського Союзу). Що стосується, ціноутворення на вугілля, то відбувається глобалізація цього ринку, коли найбільші гравці переходять на торгівлю ф'ючерсними контрактами створенням онлайн майданчиків для прозорої торгівлі. Поширені національні моделі неринкового ціноутворення.

Високі ціни на викопне паливо та екологічні проблеми мотивували вкладати кошти в розвиток альтернативної енергетики. Це призвело до багатократного здешевлення технологій відновлюваної енергетики, її широкого впровадження. А функціонування відновлюваної енергетики в рамках енергетичних систем сприяло ринковій лібералізації, впровадженню розосередженої енергетики на засадах інноваційно-інформаційних технологій. Таким чином, кон'юнктурні чинники впливають на трансформацію світового енергетичного ринку.

Список використаних джерел

1. International Energy Agency, IEA, (2019). Total final consumption (TFC) 2019. Retrieved from <https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Energy%20consumption&indicator=Carbon%20intensity%20of%20industry%20energy%20consumption> (Accessed 6/2/2020).
2. International Energy Agency, IEA, (2019). Total primary energy supply (TPES). Retrieved from [https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Energy%20supply&indicator=Total%20primary%20energy%20supply%20\(TPES\)%20by%20source](https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Energy%20supply&indicator=Total%20primary%20energy%20supply%20(TPES)%20by%20source) (Accessed 6/2/2020).
3. International Energy Agency, IEA, (2020). World Energy Prices. Overview. Paris. 17 p. Retrieved from <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ea2f7700-2b1e-4611-a5dd-64917e356043/Energyprices2020.pdf> (Accessed 6/2/2020).

УДК 339.137.2

JEL Classification: L13

Сизоненко Ю. С.,

здобувач вищої освіти 3 курсу,

спеціальність 072 "Фінанси, банківська справа та страхування",
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Мікуляк К. А.,

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Необхідність змін в аграрному секторі є передумовою досягнення конкурентних переваг для його розвитку у ринковому середовищі. Вдосконалення аграрних відносин та якісне оновлення галузі потребує комплексного характеру здійснюваних заходів та розробки методології усунення провалів ринку, мінімізації проявів недосконалої конкуренції.

Сучасні трансформаційні процеси спонукають та примушують вітчизняних виробників аграрного сектору виготовляти продукцію високоефективну і конкурентоспроможну на внутрішньому і зовнішньому ринках, з огляду на врахування постійно зростаючої ролі нецінових форм конкуренції, тобто посилення вимог до якісних характеристик готової продукції [5].

Показники виходу продукції на одиницю площі і споживаних ресурсів залишаються низькими, а розрив між нашою країною і розвиненими країнами світу за даними показниками неухильно збільшуються не на нашу користь.

Визначальними підвалинами розвитку аграрного сектору у ринковому середовищі є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів аграрного сектору [4].

Питанням розвитку конкурентоспроможного аграрного сектору в ринкових умовах присвячено праці вітчизняних науковців, до числа яких належать С. Л. Ганначенко, І. О. Іртищева [3], С. Ю. Боліла [2] та ін.

Однією із найважливіших стратегічних цілей аграрної та економічної реформи є заміна адміністративно-розпорядчих методів господарювання переважно економічними, заснованими на законах ринку.

Не менш значущою стратегічною метою аграрного реформування вважається створення багатоукладної економіки, необхідної для розвитку ринкових відносин в аграрній сфері.

Аграрні перетворення потрібні і важливі не самі по собі, а як умова підвищення ефективності виробництва, забезпечення продовольчої безпеки країни.

На продовольчому ринку існує хоча і неповноцінна, але реальна конкуренція між вітчизняними і зарубіжними товарами, які, завдяки значній державній підтримці, цілком конкурентоспроможні з українськими продуктами [4].

Сільське господарство стає затиснутим між постачальниками засобів виробництва, які диктують монопольно високі ціни, і посередниками, що не допускають в повному обсязі до аграріїв фінансові потоки від продажу продуктів харчування. Можна сказати, що галузі, які постачають сільському господарству промислові товари і послуги, виконують роль своєрідного спускового механізму, що запускає “снігова куля” інфляції. Аграрії, вимушені купувати їхню продукцію за завищеними цінами, не мають можливості “котити” цей ком далі, оскільки, як зазначалося, на продовольчому ринку в основному переважають закони ринкової конкуренції, що стримують рівень цін на продукти харчування [5].

Наразі найбільш конкурентоспроможною є лише агропродовольча сировина, але з урахуванням системної кризи економіки рівень конкурентоспроможності постійно знижується. Внутрішній ринок не в змозі забезпечити конкурентне середовище для “випробування” товарів і технологій [1, с. 105].

Високі процентні ставки, недостатня підтримка сільського господарства з боку держави призводять до того, що сільськогосподарські підприємства повинні розраховувати в основному на власні кошти. Все це свідчить про необхідність отримання не тільки стійких, але і більш високих доходів. Пошук шляхів збільшення доходів є важливою передумовою для ведення розширеного відтворення в сільському господарстві. Підвищення стійкості сільськогосподарського виробництва як найбільш схильного до впливу різних умов ланки агропромислового комплексу забезпечить можливість відтворення всіх його взаємозалежних складових частин, що є єдиною системою [2].

Досягнення конкурентних переваг для розвитку аграрного сектору в умовах ринкової економіки вимагає створення чи модернізації конкурентних механізмів та розробки ефективних засад захисту і розвитку конкурентних відносин на ринку.

Список використаних джерел

1. Апопій В. В. Внутрішня торгівля в АПК України: ефективність взаємодії : монографія. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. 386 с.
2. Боліла С. Ю., Федорова Т. В., Мілюський В. І. Підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України на основі інноваційних факторів. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/75187.doc.htm.
3. Іртищева І. О. Функціонування агропродовольчої сфери регіону на засадах інноваційного розвитку. URL: http://www.agroin.org/statti/irtysheva_5.html.
4. Лагутін В. Д., Романенко В. А., Уманців Ю. М. Конкурентоспроможність національної економіки : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с.
5. Україна зменшує імпорт та збільшує експорт сільськогосподарської продукції. URL: <http://ab.org.ua/ukrayina-zmenshuje-import-ta-zbilshuye-eksportsilskogospodarskoyi-produktsiyi>.

УДК 336.02

JEL Classification: H29

Тидір Н. І., аспірант,
ВНЗ “Національна академія управління”, м. Київ**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Конкурентна позиція України не є стійкою, що підтверджують ряд світових рейтингів. У Глобальному рейтингу інновацій за 2019 р. (Global Innovation Index) Україна в загальному рейтингу зайняла 47 місце (ще в 2018 р. вона зайняла 43-ю позицію), отримав за всіма показниками індекс 37,4 із 100 можливих [2].

В Індексі глобальної конкурентоспроможності 2019 (Global Competitiveness Index) Всесвітнього економічного форуму Україна втратила дві позиції й опустилася на 85-те місце з 141 країни. Основний регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136-го місця [3].

Спробуємо подивитися на ці невисокі позиції з точки зору виявлення їх причин та з'ясування в цьому ролі податкової політики. Головною причиною є “тривала нестача фінансових ресурсів для інноваційної активності підприємств. Пряме фінансування з державного і місцевих бюджетів є досить обмеженим і зазвичай стосується невеликого кола інноваційно активних підприємств (2,0 – 3,0 % від їх загальної кількості)” [4, с. 217 – 218].

Отже, податкова політика, насамперед, повинна сприяти акумуляції коштів на цілі інноваційного розвитку.

Для національної економіки характерним є переважання самофінансування підприємствами ІД, коли витрати на неї здійснюють за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні у 2000 – 2019 рр.

Рік	Витрати на інновації, млн грн	У тому числі за рахунок							
		Власних коштів підприємств		Коштів державного бюджету		Коштів інвесторів-нерезидентів		Коштів інших джерел	
		млн грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн грн	у % до загального обсягу витрат на інновації
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,4	133,1	7,6	217,0	12,3
2001	1971,4	1654,0	83,9	55,8	2,8	58,5	3,0	203,1	10,3
2002	3013,8	2141,8	71,1	45,5	1,5	264,1	8,8	562,4	18,7

Продовж. табл. 1

2003	3059,8	2148,4	70,2	93,0	3,0	130,0	4,2	688,4	22,5
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658,0	10,7
2007	10821,0	7969,7	73,7	144,8	1,3	321,8	3,0	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,8	115,4	1,0	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,6	1512,9	19,0	1140,6	14,3
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2019	14220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1

Примітки:

1. Дані за 2000 – 2014 роки наведені по юридичних особах та їх відокремлених підрозділах, які здійснювали промислову діяльність.

2. Дані за 2014 – 2019 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

3. Дані за 2015-2019 роки наведені по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність, із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше.

Джерело: [6].

За даними Світового банку, частка валової доданої вартості високо- та середньотехнологічних секторів у загальному обсязі валової доданої вартості переробної промисловості у 2015 р. становила 63 % у Швейцарії, 50,5 % у Чеській Республіці, 61,4 % у Німеччині, 42,8 % в Ізраїлі, 63,7 % у Південній Кореї, 30,4 % в Україні. При цьому, за даними Державної служби статистики України ця частка у 2016 р. становила 25,7 % (7,6 % та 18,1 % у високо- та середньотехнологічному секторах відповідно).

Якщо порівнювати ВВП на душу населення у 2016 р. у поточних цінах 2010 р. названих держав із ВВП на душу населення України, за даними Національного наукового фонду США, це співвідношення становитиме від 8,5 рази до 36 разів (Швейцарія – \$79866; Ізраїль – \$37180,8; Південна Корея – \$27608,2; Німеччина – \$42232,6; Чехія – \$18483,7 та Україна – \$2185,7) [1].

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. №526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.

2. Украина опустилась в рейтинге инновационных стран. URL: <https://korrespondent.net/business/financial/4122412-ukrayna-opustylas-v-reitinyhe-innovatsyonnykh-stran>.

3. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>.

4. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.

5. Баранник Л. Б., Тараненко В. Є. Інноваційний розвиток економіки в умовах реформування податкової системи України. *Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф (м. Миколаїв; 20 – 21 лист. 2018 р). Миколаїв : МНАУ, 2018. С. 64 – 66.

6. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 69.003

JEL Classification: L74

Топазли Р. А.,
здобувач вищої освіти,
Національний університет
“Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

В умовах постіндустріального суспільства інноваційна діяльність стає головним чинником, що стимулює сталий розвиток економіки. Утім, вельми важливо, щоб стратегічні напрями інноваційного розвитку будівельної галузі були синтезом особливостей самої інноваційної діяльності, ураховуючи сучасні методологічні трансформації її реалізації, та галузеву специфіку будівельних підприємств.

Варто відмітити, що науковці до напрямів впливу інновацій у будівельній сфері відносять: розвиток нових потреб, зниження собівартості будівництва; притік інвестицій у галузь; досягнення конкурентних переваг. На нашу думку, головною метою інноваційного розвитку будівельної сфери є підвищення її конкурентоспроможності на основі освоєння інновацій, що своєю чергою, забезпечується шляхом створення відповідних умов і сприятливого середовища для розвитку інноваційних процесів; залученням інвестиційних ресурсів; підвищенням інноваційної активності і привабливості підприємств будівельної галузі; скороченням транзакційних витрат інноваційних процесів, у тому числі ризиків, пов'язаних з освоєнням інновацій.

Вважаємо, що одним з ефективних механізмів забезпечення інноваційного розвитку будівельної галузі є кластерний підхід. Наразі науковці виокремлюють три різновиди кластерних моделей: протокластери, індустріальні кластери та інноваційні кластери (табл. 1).

Таблиця 1

Компаративний аналіз інституційних характеристик кластерів

Різновид кластеру	Переваги	Недоліки
Протокластери	Доцільні до застосування за умови представлення галузі великою кількістю малих фірм. Дозволяє підвищити ефективність функціонування галузі шляхом підвищення її інституційної однорідності	Не здатні якісно підвищити ступінь інноваційності галузі
Індустріальні кластери	Пріоритетом кооперації є генерування та практичне застосування нових знань. Активна взаємодія з глобальним ринком	Генерують інновації у лінійному форматі, тобто у ланцюгу "фірма – науковий центр". Сприяє інноваційному розвитку окремих компаній, але не галузі у всій її сукупності
Інноваційні кластери	Налагодження стійких крос-зв'язків, формуються згідно з концепцією потрійної спіралі. Дозволяє забезпечити надшвидкісне створення нових продуктів з урахуванням безупинно мінливих запитів споживачів. Тісні взаємозв'язків між фірмами, постачальниками, клієнтами, інститутами знань	Потребує зацікавленості всіх сторін відносин та чіткості дотримання взятих на себе зобов'язань

Зазначимо, що застосування кластерного підходу до інноваційного розвитку будівельної галузі характеризується такими позитивними пост-ефектами:

1) розвиток конкурентного ринку будівельної галузі. Це вельми важливо, оскільки будівництво, як ніяка інша галузь економіки, сприяє розвитку підприємств малого і середнього бізнесу. При цьому державні ініціативи з кластерної політики орієнтовані в першу чергу на підтримку сильних і креативних компаній і створення сприятливого інституційно-економічного середовища, яке б слугувало б стимулом для інших фірми підвищувати власну конкурентоспроможність;

2) у рамках кластерного підходу особлива увага приділяється розвитку місцевих ринків і компаній, при цьому як основний ресурс, насамперед, розглядаються не природні ресурси, а такі як висококваліфікована робоча сила, доступна інфраструктура і т. п. Тобто реалізація кластерної політики базується на мікроекономічному підході, що в умовах розвитку

децентралізованого державного управління набуває особливої актуальності та практичної значущості;

3) першочергова спрямованість кластерної політики – це стимулювання розвитку і підвищення інноваційного потенціалу малого та середнього бізнесу, який до сих пір залишається слабким місцем вітчизняної економіки [1].

Загалом вважаємо, що застосування кластерного підходу до інноваційного розвитку будівельної галузі сприяє вирішенню таких завдань: підвищення конкурентоспроможності будівельної галузі, а ураховуючи її міжгалузеву природу і національної економіки загалом; прискорений розвиток малого і середнього бізнесу; активізацію взаємодії між державою, бізнесом і науковим співтовариством.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Е., Дубовик М. В., Губарев Р. В. “Тройная спираль” как основа создания инновационных систем. *Вестник РЭУ им. Г. В. Плеханова*. 2018. № 2 (98). С. 3 – 15.

УДК 338.2:338.43

JEL Classification: Q13

Удова Л.О., канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
старший науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
Державна установа “Інститут економіки та
прогнозування НАН України”, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ

Питання розвитку малих форм господарювання в аграрному секторі набули особливої актуальності з початком економічних реформ, зміною соціально-економічних орієнтирів і створенням умов для реалізації підприємницьких здібностей активної частини населення. Проблеми формування і функціонування малого агробізнесу досліджували такі українські вчені як О. Ю. Амосов, О. В. Березін, Д. Ф. Крисанов, П. М. Макаренко, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, О. М. Шпичак, О. М. Онищенко, П. Т. Саблук, М. П. Сахацький, В. В. Юрчишин та інші.

Трактування терміну малі форми господарювання в наукових працях

Удова Л. О. Особливості функціонування малого агробізнесу. *Теорія та практика управління ринковою економікою* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 28 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 26 – 28.

відображено з різних точок зору. Одні науковці зазначають, що до них відносяться дрібнотоварні господарства, що ведуть свою діяльність як з реєстрацією (юридична особа), так і без реєстрації (особисте селянське господарство) з метою отримання доходів, які забезпечують потреби сім'ї та засновані на власному трудовому потенціалі господарства. Інші тлумачать, що малі форми господарювання – це суб'єкти малого підприємництва, що створюються на основі певної форми власності (як правило, приватної) для здійснення господарської діяльності в споживчих цілях і мають деяку самостійність [1, с. 8]. Усі трактування передбачають поєднання в одній особі господаря, керівника і працівника.

Основними особливостями діяльності малих форм господарювання у аграрному секторі є особиста участь сім'ї чи її членів у здійсненні діяльності; невеликі обсяги виробництва продукції або надання послуг; інтуїтивний характер підприємницької діяльності, відсутність стратегії на перспективу; використання некваліфікованої або малокваліфікованої робочої сили (низький рівень освіти, відсутність професійних навичок); неформальний характер взаємовідносин в ході ведення своєї діяльності; велика залежність від природно-кліматичних факторів, що зумовлюють сезонність виробництва; велика імовірність ризику, що ускладнює доступ до фінансово-кредитних ресурсів; слабка підтримка або її відсутність з боку держави [2].

Основними суб'єктами малого бізнесу у сільському господарстві, які виступатимуть об'єктами нашого дослідження, є особисті селянські господарства і фізичні особи-підприємці, які здійснюють свою діяльність у галузі сільського господарства. Особливістю особистих селянських господарств є неприбутковість їхньої діяльності, яка направлена, насамперед, на забезпечення потреб родини у сільськогосподарській продукції власного виробництва, а також надання туристичних послуг у сільській місцевості. При цьому члени цих господарств вважаються самозайнятими особами, а результати їхньої діяльності не оподатковуються в разі не перевищення площі земельної ділянки 2 га в перерахунку на одну особу. ОСГ можуть ефективно функціонувати за наявності таких умов: спеціалізуватися на виробництві трудомістких видів продукції (використання ручної праці); об'єднуватися між собою, створюючи кооперативи, об'єднання чи групи; інтегруватися з фермерськими господарствами, приватними й сільськогосподарськими підприємствами; трансформуватися у фермерські господарства [3].

Фізичні особи-підприємці займаються підприємницькою діяльністю, а, отже, отримують прибуток. Особливістю їхньої діяльності є, насамперед, відносини власності, які виникають у процесі виробничої діяльності.

Малі форми господарювання у аграрному секторі дають змогу зберігати традиційну власницьку, підприємницьку і господарську психологію землероба, яка означає, що різноманітні сільськогосподарські операції будуть виконані у найкращі строки, забезпечуватиметься турботливе ставлення до землі, вирощуваних рослин і тварин.

Незважаючи на те, що в стабільних умовах першість у виробництві сільськогосподарської продукції тримають великі підприємства, малі форми бізнесу знайшли своє місце в аграрній сфері і продовжують

розвиватися. Частково це зумовлено наявністю ряду переваг малого виробництва перед великим, таких як: легкість входження в малий бізнес, організації власної справи; гнучкість, легкість зміни спеціалізації; мінімальні постійні витрати; особовий характер взаємин з працівниками, що забезпечує хороший зворотний зв'язок, а також набагато вища зацікавленість учасників малого бізнесу.

Ступінь розвитку малих форм господарювання в аграрному секторі впливає на насичення ринку товарами, зростання зайнятості, соціальний розвиток села та сприяє підвищенню економічної ефективності агровиробництва. Великий і малий агробізнес доповнюють один одного, займаючи кожен свою нішу при вирішенні загальної задачі задоволення потреб суспільства в продуктах харчування і промисловості – в сільськогосподарській сировині.

Малі форми господарювання на ринку є найменш захищеними та найменш конкурентоспроможними, при цьому займають значну частку по виробництві окремих видів продукції у країні загалом та є основною діяльністю для багатьох селян.

Список використаних джерел

1. Ляшенко І. В. Розвиток малих форм господарювання та забезпечення їх ефективного функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ, 2004. 22 с.
2. Бондарь С. В. Малые формы хозяйствования на селе: сущность, состояние и перспективы. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/BI/2010_2/21-23.pdf.
3. Балаш Л. Я., Лисюк О. В., Андрушко М. І. Напрями розвитку особистих селянських господарств у пореформений період. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua>.

УДК 656.07

JEL Classification: L62

Шевченко І. Ю., д-р. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри економіки і підприємництва,
Харківський національний автомобільно-
дорожній університет, м. Харків

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РУХОМОГО СКЛАДУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Рушійною силою національної економіки є транспорт, чільне місце в якому належить автомобільному транспорту: так, як свідчать результати попередніх досліджень [1], саме на автомобільний транспорт приходить до 75 % усіх перевезень вантажів і до 90 % усіх перевезень пасажирів в Україні.

Ефективність роботи підприємств автомобільного транспорту залежить від багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, серед яких вважаємо доцільним окремо виділити ефективність використання рухомого складу – найбільш продуктивної частини основних засобів автотранспортних підприємств. З комерційної точки зору серед показників ефективності використання рухомого складу автомобільного транспорту особливу цікавість викликає коефіцієнт використання пробігу ($K_{вп}$) як відношення “платного” пробігу колісних транспортних засобів до їх загального пробігу. Важливість даного показнику для аналізу ефективності використання рухомого складу автомобільного транспорту пояснюється насамперед тим, що індикатор характеризує як попит на послуги автомобільного транспорту, так і якість логістики рухомого складу на автотранспортних підприємствах.

Дослідимо поточний рівень використання рухомого складу автомобільного транспорту за показником коефіцієнта використання пробігу за регіонами України, прийнявши за основу дані статистичного збірника “Транспорт і зв'язок України 2018” (табл. 1).

Таблиця 1

**Використання рухомого складу автомобільного
транспорту в регіонах України у 2018 році**

Регіони	Вантажні перевезення			Пасажи́рські перевезення		
	Загальний пробіг, тис. км *	Пробіг з вантажем, тис. км *	$K_{вп}^{**}$	Загальний пробіг, тис. км *	Пробіг з пасажирами, тис. км *	$K_{вп}^{**}$
області						
Вінницька	195057,9	108190,6	0,55	50622,5	38283,1	0,76
Волинська	227987,8	139936,6	0,61	49806,9	29417,4	0,59
Дніпропетровська	641489,0	386516,8	0,60	214219,9	144105,4	0,67
Донецька	158320,7	72007,1	0,45	95042,6	42036,0	0,44
Житомирська	148284,7	89740,9	0,61	60082,5	47572,0	0,79
Закарпатська	165390,2	117470,8	0,71	26784,3	16923,1	0,63
Запорізька	223279,4	140063,9	0,63	109256,6	82372,9	0,75
Івано-Франківська	163860,4	87610,2	0,53	60825,2	41301,1	0,68
Київська	436068,8	257142,6	0,59	222899,2	149536,3	0,67
Кіровоградська	200810,6	129458,4	0,64	41936,5	29737,8	0,71
Луганська	55871,2	19003,1	0,34	20317,4	12997,3	0,64
Львівська	521522,5	325559,8	0,62	195687,4	150520,5	0,77
Миколаївська	148242,4	88537,8	0,60	28806,3	17549,4	0,61
Одеська	389952,6	246758,1	0,63	136692,8	108346,2	0,79
Полтавська	292356,0	183898,5	0,63	75132,3	61011,8	0,81
Рівненська	173132,9	96409,5	0,56	41216,0	27335,7	0,66
Сумська	119947,2	64773,7	0,54	38063,2	25748,4	0,68
Тернопільська	140826,2	77759,9	0,55	30616,9	24168,7	0,79
Харківська	466878,3	270897,3	0,58	118508,3	83588,6	0,71
Херсонська	114927,0	70721,5	0,62	65222,4	56479,2	0,87
Хмельницька	195908,3	119496,5	0,61	42725,7	37824,8	0,89

Продовж. табл. 1

Черкаська	186965,3	106033,1	0,57	64775,9	56648,3	0,87
Чернівецька	91473,8	50519,2	0,55	34972,8	27315,3	0,78
Чернігівська	142840,1	68920,4	0,48	54066,2	37789,3	0,70
міста						
Київ	816357,5	564027,4	0,69	205991,1	174364,1	0,85

Джерело: [2, с. 85 – 86].

Результати розрахунків свідчать про те, що наразі найбільш ефективно за показником коефіцієнта використання пробігу рухомий склад автомобільного транспорту використовується для перевезення вантажів у таких регіонах України як Закарпатська область, м. Київ, Кіровоградська область, Запорізька область, Одеська область і Полтавська область. Найвищі значення коефіцієнта використання пробігу рухомого складу автомобільного транспорту при здійсненні перевезень пасажирів спостерігаються в таких регіонах України як Хмельницька область, Херсонська область, Черкаська область і м. Київ.

Натомість найнижчі значення коефіцієнта використання пробігу рухомого складу автомобільного транспорту при здійсненні вантажних перевезень мають місце у таких регіонах України як Луганська область, Донецька область і Чернігівська область. Регіонами-аутсайдерами за значеннями коефіцієнта використання пробігу рухомого складу автомобільного транспорту при здійсненні пасажирських перевезень є наступні області: Донецька область, Волинська область, Миколаївська область.

При цьому середнє по Україні значення коефіцієнта використання пробігу рухомого складу автомобільного транспорту при здійсненні вантажних перевезень у 2018 році склало 0,58 (достатньо низьке значення індикатору та свідчить про переважне незабезпечення зворотного завантаження транспортних засобів), при здійсненні пасажирських перевезень – 0,72.

Список використаних джерел

1. Шевченко І. Ю. Місце автомобільного транспорту в транспортному комплексі України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю ХНАДУ (27 листопада 2015 р). Харків : ФОП Крамаренко Ю. М., 2015. С. 105 – 106.

2. Транспорт і зв'язок України 2018 : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 154 с.

СЕКЦІЯ 2. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.763.31

JEL Classification: H63

Лень В. С., канд. екон. наук, професор,
Національний університет
“Чернігівська політехніка”, м. Чернігів
Гливенко В. В., канд. екон. наук, доцент,
Національний університет
“Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

**ПРО СКЛАД ДОВГОСТРОКОВИХ БОРГОВИХ
ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЯКІ НА ДАТУ БАЛАНСУ ПІДЛЯГАЮТЬ
ВІДОБРАЖЕННЮ ЗА ТЕПЕРІШНЬОЮ ВАРТІСТЮ**

Наказом Міністерства фінансів України “Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку” від 16.09.2019 № 379 [1] внесено зміни до П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” [2] та 11 “Зобов’язання” [3], які стосуються зміни облікової політики щодо довгострокових дебіторської заборгованості та зобов’язань (далі довгострокові боргові зобов’язання). Порівняння вимог до їх відображення в обліку та звітності до змін та після змін наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Вимоги до відображення довгострокових
боргових зобов’язань на дату балансу за П(С)БО**

Назва П(С)БО	Порядок відображення на дату балансу	
	До змін	Станом на 31.12.2019 року
П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення	Довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення
П(С)БО 11 “Зобов’язання”	Довгострокові зобов’язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов’язання	Довгострокові зобов’язання відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов’язання

Отже, якщо раніше всі довгострокові боргові зобов'язання (крім тих, на які нараховуються відсотки) відображались в обліку за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, то з дати балансу на кінець 2019 року довгострокова дебіторська та кредиторська заборгованість юридичних та фізичних осіб (за окремими виключеннями) – за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

В П(С)БО 10 та 11 також зазначено, що вони застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо боргових зобов'язань, встановлених іншими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Згідно з П(С)БО 10 довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Перелік видів довгострокової дебіторської заборгованості у П(С)БО 10 не наведено. Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [4] склад довгострокової дебіторської заборгованості наведено на рис. 1.

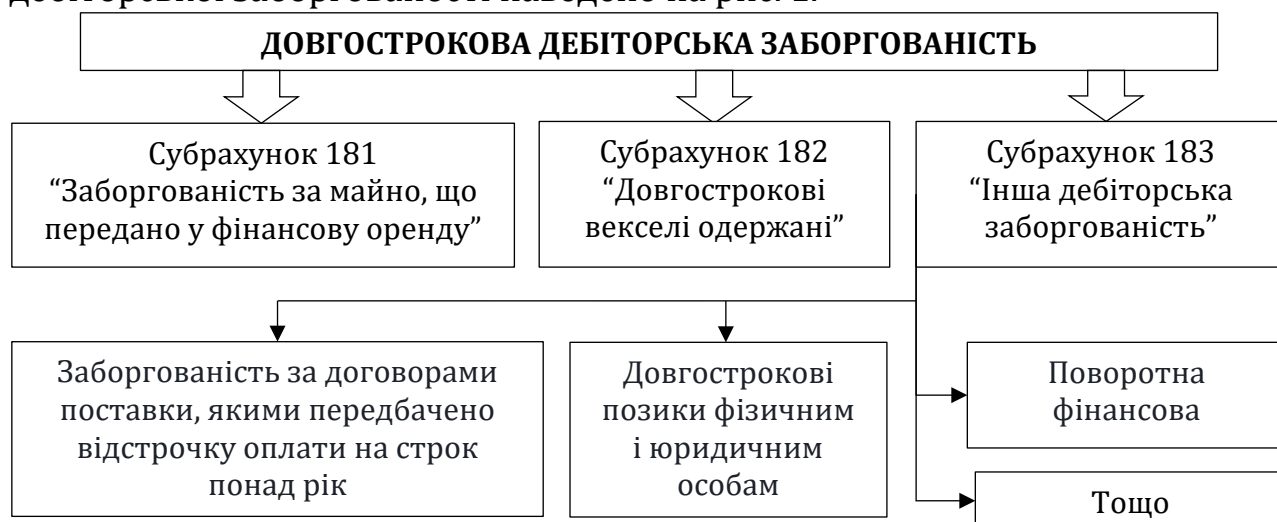

Рис. 1. Склад довгострокової дебіторської заборгованості

Розглянемо, яку довгострокову дебіторську заборгованість слід відображати на дату балансу за теперішньою вартістю. Згідно з п. 5 П(С)БО 14 “Оренда” “орендар відображає в бухгалтерському обліку одержаний у фінансову оренду об’єкт одночасно як актив і зобов’язання за найменшою на початок строку оренди оцінкою: справедливою вартістю активу або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів” [5]. Отже, боргові зобов’язання за фінансовою орендою не підпадають під дію П(С)БО 10 та 11.

Заборгованість за довгостроковими векселями одержаними однозначно на дату балансу має відображатися за теперішньою вартістю. Однак, якщо підприємство вирішило такий вексель продати, то він втрачає свою довгостроковість і класифікується як фінансовий актив, призначений для

перепродажу, який, згідно з п. 30 П(С)БО 13 “Фінансові інструменти” [6], на кожну після визнання дати балансу має оцінюватись за справедливою вартістю.

Довгострокова дебіторська заборгованість за договорами поставки, якими передбачено відстрочку оплати на строк понад рік на наш погляд не підлягає відображенню на дату балансу за теперішньою вартістю, що обґрунтовується визначенням теперішньої вартості у П(С)БО 11 як дисконтованої суми майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Адже підприємство вже сплатило кошти і майбутніх платежів не буде. До того ж у п. 2.28 Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності вказано, що у статті “Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами” відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів [7]. При цьому строк платежу не вказаний. З причини відсутності майбутніх платежів не підлягає дисконтуванню й заборгованість за бартерним контрактом із зустрічною поставкою понад 12 місяців.

Довгострокові позики фізичним і юридичним особам та довгострокова поворотна допомога безумовно мають відображатись на дату балансу за теперішньою вартістю. Проте, якщо у договорах позики або про надання поворотної фінансової допомоги терміни повернення не вказані, або вказано на погашення на вимогу, то, на нашу думку така заборгованість класифікуватись як довгострокова не може.

До складу довгострокової дебіторської заборгованості можна віднести відстрочені податкові активи (рахунок 17), якщо їх погашення очікується у строк понад рік. Проте, їх відображення в обліку та звітності регламентується П(С)БО 17 “Податок на прибуток” [8], а тому потреба в дисконтуванні відпадає.

На практиці бувають випадки, коли погашення фінансових інвестицій на основі додаткових угод чи рішень уряду відкладається на строк понад рік. У такому разі ці фінансові інвестиції перекласифіковуються у довгострокову дебіторську заборгованість. У підприємства в такому випадку є два варіанти дій: чекати погашення інвестицій або їх перепродати. У першому випадку відображення сум за теперішньою вартістю обов'язкове, у другому така заборгованість стає фінансовим активом, утримуваним для перепродажу.

З тексту П(с)БО 11 до довгострокових зобов'язань належать ті, які будуть погашені у терміни, що перевищують операційний цикл підприємства або повинні бути погашені після дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Склад довгострокових зобов'язань згідно з П(с)БО 11 та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій наведено на рис. 2.

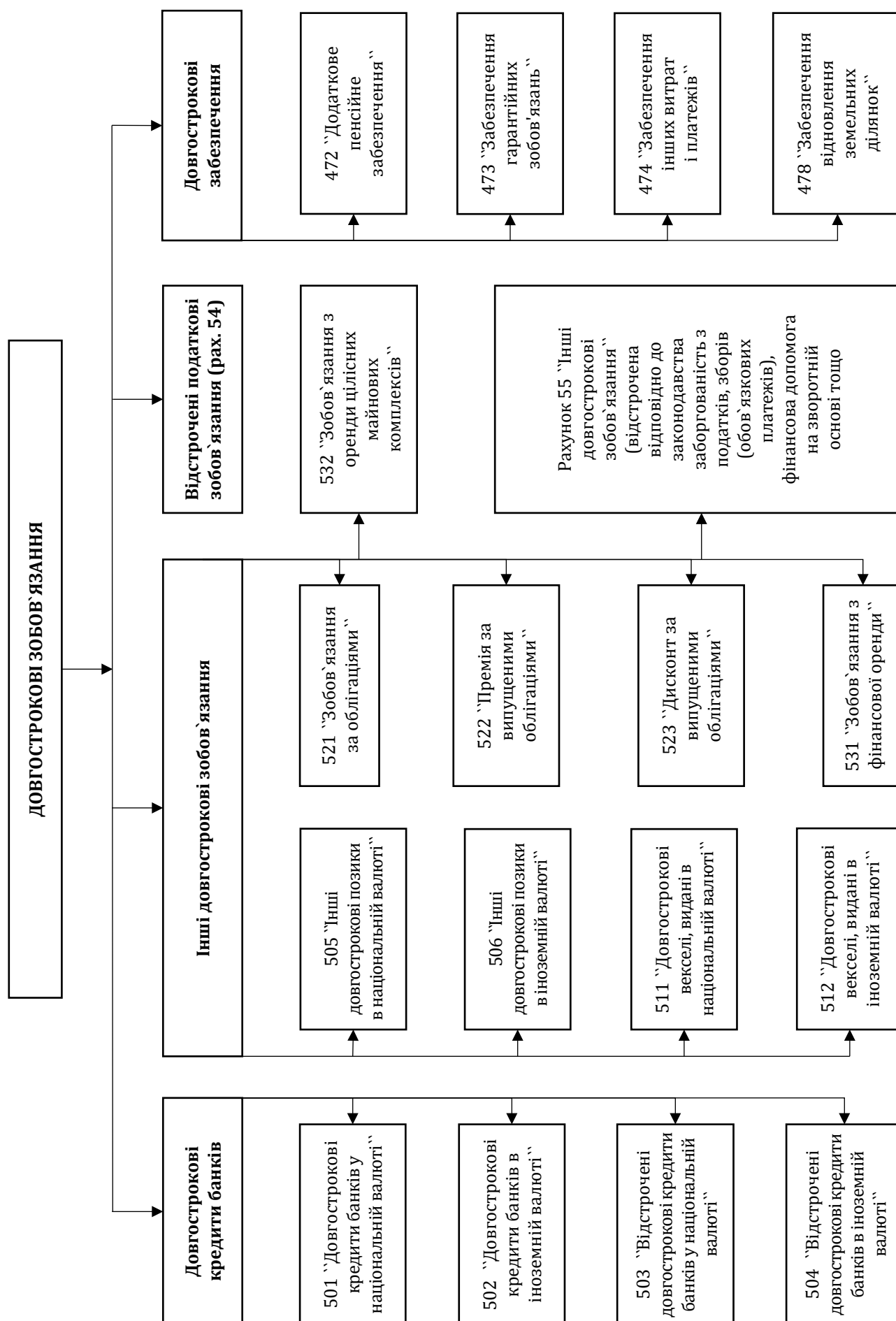

Рис. 2. Структура довгострокових зобов'язань

З урахуванням вимог П(с)БО 11 повністю підлягають відображенню на дату балансу за теперішньою вартістю довгострокові кредити банків (субрахунки 501 – 504), у тому числі й відстрочені, якщо їх не переведено у поточні. З групи інших довгострокових зобов'язань, довгострокові зобов'язання за облігаціями, згідно з П(с)БО 12 “Фінансові інвестиції”, відображаються на дату балансу за амортизованою собівартістю [9], а довгострокові зобов'язання з фінансової оренди відображають згідно з П(с)БО 14 “Оренда”. Слід також зазначити, що згідно з Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [10] не підлягають відображенню за теперішньою вартістю позики від власників, тому що не є складовою доходів, і їх відображають через рахунки власного капіталу (субрахунок 425 “Інший додатковий капітал”).

Довгострокові зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів не підпадають під дію П(с)БО 14, а тому на дату балансу повинні відображатись за теперішньою вартістю. Відстрочені податкові зобов'язання мають відображатись в обліку згідно з П(с)БО 17 “Податок на прибуток”, в п. 11 якого вказано, що сума зобов'язання або дебіторської заборгованості з податку на прибуток за поточний та попередній періоди визначається відповідно до податкового законодавства. З довгострокових зобов'язань, які обліковуються на рахунку 55 “Інші довгострокові зобов'язання”, перелічені в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій довгострокові зобов'язання (відстрочена відповідно до законодавства заборгованість з податків, зборів (обов'язкових платежів), фінансова допомога на зворотній основі) повинні відображатись на дату балансу за теперішньою вартістю.

Забезпечення визнаються як зобов'язання, якщо їх можна достовірно оцінити, оскільки вони є існуючим зобов'язанням і ймовірно, що їх погашення вимагатиме вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди. З переліку забезпечень, наведених в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій до довгострокових можуть входити повністю або частково, які обліковують на субрахунках 472 “Додаткове пенсійне забезпечення”, 473 “Забезпечення гарантійних зобов'язань”, 474 “Забезпечення інших витрат і платежів”, 478 “Забезпечення відновлення земельних ділянок”.

На наш погляд не підлягають дисконтуванню позики без строку повернення, або до запитання. У цьому разі немає гарантії, що вимога щодо їх повернення не буде пред'явлена кредитором протягом наступних 12 місяців. Крім того, за такими позиками ніколи не мине строк давнини, що забезпечує кредитору їх повернення у майбутньому на вимогу протягом 30 днів згідно зі статтею 1049 Господарського кодексу України [11].

У Листі Міністерство Фінансів України від 29.07.2003 № 04230-04108 [12] зазначено, що “об’єктами застосування суттєвості є: діяльність підприємства в цілому; окремі господарські операції та об’єкти обліку; статті фінансової звітності. Отже, визначати чи не визначати теперішню вартість довгострокового боргового зобов’язання залежить від того, чи є дисконтні різниці суттєвими. Тобто такими, що “можуть призвести до зміни управлінських рішень чи оцінки її кваліфікованими користувачами” [13]. У листі Міністерство Фінансів України не наведено конкретно поргів суттєвості щодо відображення в обліку та звітності теперішньої вартості довгострокових боргових зобов’язань підприємства, проте рекомендовано для інших господарських операцій та об’єктів обліку поріг суттєвості визначати у межах 1 – 10 % з урахуванням обсягів діяльності підприємства, характеру впливу об’єкту обліку на рішення користувачів та інших якісних чинників, які можуть впливати на визначення порогу суттєвості. Отже, якщо підприємством встановлено поріг суттєвості, то визначати теперішню вартість і відображати її в обліку та звітності потрібно лише у випадку перевищення порогу суттєвості.

Кількісні критерії та якісні ознаки суттєвості інформації (в тому числі щодо різниць між теперішньою і номінальною вартістю довгострокових боргових зобов’язань) слід відображати у розпорядчому документі про облікову політику підприємства [14].

Порядок визначення ставок відсотка, розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов’язань та розподілу дисконтних різниць між звітними періодами, та відображення дисконтних різниць в обліку нами наводились раніше [15, 16, 17].

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки та пропозиції: необхідний професійний аналіз кожного довгострокового боргового зобов’язання на предмет необхідності визначення його теперішньої вартості; підприємствам у розпорядчому документі про облікову політику доцільно встановити пороги суттєвості щодо довгострокових боргових зобов’язань, при перевищенні яких визначення теперішньої вартості є обов’язковим.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку” від 16.09.2019 № 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і

організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 “Оренда”, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.

7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. База даних “Законодавство України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv>.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податки на прибуток”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.

10. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

11. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

12. Лист Міністерство Фінансів України від 29.07.2003 № 04230-04108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4108201-03?lang=uk>.

13. Гливенко В. В., Лень В. С. Суттєвість у бухгалтерському обліку суб'єктів державного сектору. *Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал*. Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів : ЧНТУ, 2018. № 3 (15). С. 171 – 183. doi: 10.25140/2411-5215-2018-3(15)-171-183.

14. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0635201-13>.

15. Лень В. С., Гливенко В. В. Про ставки дисконтування (відсотка) за довгостроковими борговими зобов'язаннями. *Теорія і практика розвитку наукових знань : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19 – 20 лютого 2020 р). Київ : МЦНІД, 2020. С. 13 – 15.

16. Лень В. С., Гливенко В. В. Щодо оцінки довгострокових боргових зобов'язань на дату балансу. *Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 5 березня 2020 р.): у 5 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2020. Ч. 3. С. 15 – 20.

17. Лень В. С., Гливенко В. В. Відображення в обліку дисконтних різниць за довгостроковими борговими зобов'язаннями. *Научные исследования: парадигма инновационного развития : сборник тезисов научных трудов Международной научной конференции* (Братислава–Вена, 25 марта 2020 г). Международный научный центр развития науки и технологий, 2020. С. 30 – 35.

УДК 336.221.2

JEL Classification: H20

Толкачев В. А.,
Белорусский государственный
университет, г. Минск

ИСТОРИЧЕСКОЕ МЕСТО НАЛОГОВ В ГОСУДАРСТВЕ

Налоги представляют собой главный инструмент перераспределения доходов и финансовых ресурсов практически любого общества. Их история насчитывает не одно тысячелетие и отражает конкретные условия развития общества и государства.

Налоги – важнейшая финансовая категория. С момента зарождения государства можно говорить и о зарождении финансов (и налогов), когда под финансами понимается “обусловленная фактом существования государства и необходимостью обеспечения выполнения последним своих функций система денежных отношений, имеющих государственно-властную форму проявления, выражающих перераспределение стоимости совокупного общественного продукта и целенаправленное формирование на этой основе централизованных и децентрализованных денежных фондов (доходов) в соответствии с общественными потребностями” [1].

Становление государства, финансов и налогов шло параллельно. Возникновение и развитие государства определяет финансовую потребность в обеспечении его функций. Причем состояние и развитие финансов, в том числе налоговой системы, взаимосвязано с развитием государства и общества в целом. Возникнув как бессистемные платежи, налоги, по мере развития и укрепления товарно-денежных отношений, принимают преимущественно денежную форму, превращаясь в постоянный и основной источник денежного содержания государства.

Налоги, являясь правозакрепленной финансовой категорией, оказывают влияние не только на налогоплательщиков, но и на все экономические процессы, протекающие в обществе. И экономическая наука, и правовая, каждая со своих позиций, определяет дефинирующие признаки налога.

Доминирующей продолжает оставаться точка зрения, при которой под налогами понимают безвозвратную, безэквивалентную и срочную форму принудительного взыскания с налогоплательщиков в соответствии с законодательством части их дохода с целью удовлетворения общественно необходимых потребностей [2].

Каждая страна имеет свои особенности построения и развития

налоговой системы, в том числе свою точку зрения на сущность налога. В основном это связано с ролью государства в жизни общества. Так, абсолютная теория сущности налога была выгодна и поддерживалась руководством стран с большой степенью централизации власти, концентрации ее в руках государства (абсолютная монархия, диктатура – например, Испания, Франция, и др). В странах, где правительству приходилось считаться с центробежными тенденциями при создании централизованного государства (например, княжества Италии, Германии), а также с момента построения правового конституционного государства, преобладающей становилась относительная теория [3].

Таким образом, на развитие налоговой системы оказывают влияние исторические события, происходящие в конкретной стране. На взгляд автора, наиболее обоснованным является определение сущности налога с точки зрения реально существующих денежных отношений, проявляющихся в процессе изъятия государством части стоимости ВВП для формирования бюджета.

Список использованных источников

1. Финансы и кредит : учеб. пособ. / авт. кол. под ред. А. Ю. Казака Екатеринбург : МП “ПИПП”, 1994. 630 с.
2. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2001. 576 с.
3. Привалова С. Г. О сущности налогов. *Journal of new economy*. 2006. № 5 (17). С. 107 – 115.

УДК 657.1.011.56

JEL Classification: H83

Хорошко М. Д.,
Белорусский государственный
университет, г. Минск

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ

Развитие информационных технологий в бизнес-управлении в последние годы идет высокими темпами. Современный бухгалтер сегодня уже не может представить себе процесс ведения бухгалтерского учета без широкого использования средств автоматизации. Именно поэтому одной

Хорошко М. Д. Влияние информационных технологий на бухгалтерский учет. *Теория и практика управления рыночной экономикой* : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 28 августа 2020 г). Одесса : Восточноевропейский центр научных исследований, 2020. С. 39 – 40.

из основных прикладных проблем формирования бухгалтерской отчетности является процесс ее автоматизации и сопряжения с последними тенденциями в мире компьютерных технологий.

Различные аспекты финансово-хозяйственной деятельности предприятия находят свое отражение в бухгалтерском учете, который, в свою очередь, является информационной основой принятия важнейших управленческих решений руководством организации – внутренними пользователями информации и оценки деятельности предприятия со стороны внешних пользователей – государственных контролирующих органов, акционеров, инвесторов, кредиторов и т. п. Однако принятие решений на основе информации первичного бухгалтерского учета не просто нецелесообразно, но и невозможно, основной причиной чего являются объемы данной информации. Ведь количество первичных документов, регистрируемых в бухгалтерских программах, измеряется тысячами, а иногда и миллионами единиц, что делает фактически невозможным даже оперативное управление на основании первичной информации. Следовательно, информация должна быть систематизирована, для чего и создаются различные отчеты.

Рационализация цепочки “первичные документы – внутренние учетные регистры – бухгалтерская отчетность” является важнейшей проблемой развития систем автоматизации бухгалтерского учета.

Итак, основными приоритетными направлениями совершенствования систем бухгалтерского учета являются следующие положения: упорядочение и оптимизация практического ведения бухгалтерского учета, оптимизация количества информации информационной системы бухгалтерского учета без потери ее качества, снижение числа ошибок в бухгалтерском учете с использованием встроенных алгоритмов внутреннего автоматизированного контроля бухгалтерских данных, продолжение работы по формализации учетных процедур, повышение сопоставимости информационных систем различных субъектов, повышение квалификации пользователей информационных систем.

Список использованных источников

1. Слободняк И. А., Пискунов И. В. Актуальные проблемы автоматизации бухгалтерского учета. *Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях*. 2014. № 7. С. 29 – 34.
2. Федорова Г. В. Информационные технологии бухгалтерского учета, анализа, аудита : учеб. пособ. Москва : ОМЕГА-Л, 2008. 295 с.

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 336.4

JEL Classification: J52

Запорожець С. В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ “Університет банківської справи”, м. Черкаси

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА
НА УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ**

Поширення процесів цифровізації сприяло підвищенню інноваційної активності в практиці фінансового посередництва. Очевидною є необхідність врахування впливу і можливості цифрових технологій в трансформації бізнес-моделі за екосистемним підходом. Проте успіх цього залежить від рівня адаптивності, власної технологічної платформи, використання слабкості та обмеженості пропозиції FinTech-рішень за окремими сегментами ринку, а також формування партнерських відносин з FinTech-компаніями. Утворення та функціонування FinTechs створює серйозну альтернативу традиційним банківським послугам. Так, майже всі види банківських послуг представлені на ринку окремими FinTechs або онлайн-ресурсом, які, як правило, пропонують клієнтам більш привабливі види співпраці. Платформи FinTech впливають на процес інституційної перебудови ринку фінансових послуг, в тому числі, розширюючи параметри доступу індивідуальних позичальників та дрібних інвесторів шляхом створення та підтримки інноваційних платформ кредитної взаємодії контрагентів. За умови такої взаємодії підтримується безпосередній інформаційний зв'язок між учасниками кредитно-інвестиційної угоди щодо векторної спрямованості фінансових ресурсів та рівня оптимальності сформованих передумов їх перерозподілу.

Розрізняють декілька підходів до трактування поняття “екосистема”: як сукупність взаємодіючих учасників; як майданчик, що пропонує інтегровані товари та послуги, здатні задовольнити широкий спектр потреб клієнта; як організація, що функціонує на інноваційних засадах розвитку. Основними передумовами створення екосистеми є: потреба клієнтів в отриманні якісних товарів та послуг з використанням цифрових каналів збуту; розвиток технологій, які дозволяють ефективно взаємодіяти з клієнтами; готовність сучасного покоління відкривати доступ до персональних даних з метою отримання оптимальної продуктової пропозиції за допомогою каналів персоналізованої комунікації. Цифрова екосистема дозволяє застосувати інноваційні способи взаємодії ряду зацікавлених суб'єктів. Так, в межах цифрової екосистеми

функціонують фінансові посередники, споживачі фінансових послуг та регуляторні організації. Екосистема фінансового посередництва представлена групою учасників, основна відмінність в організації діяльності яких передбачає ефективне впровадження цифрових рішень на умовах інноваційного розвитку (табл. 1). Важливим критерієм для формування групи фінансових посередників екосистеми є впровадження ними сучасних інноваційних технологічних підходів до прийняття цифрових рішень. У структурі учасників екосистеми окремо може бути представлено посередника, який виконує функцію центра екосистеми. Центром екосистеми може бути фінансовий посередник, яким: сформовано широку клієнтську базу на умовах високого рівня довіри; проявлено готовність до адаптаційних змін в організації бізнес-процесів; сформовано потужний та відомий бренд у сфері фінансових послуг.

Таблиця 1

**Технологічні підходи фінансових посередників
до організації діяльності в межах екосистеми**

Види фінансових посередників	Технологічні підходи до прийняття цифрових рішень
Bank	BigData, Biometrics, Identification, Machine Learning, Virtual reality, Internet of Things (IoT), mobile virtual network operator, Application Programming Interface (API), Artificial intelligence (AI), Marketplace, Platform as a Service (PaaS), Software as a service (SaaS), Cloud Technology
FinTech	BigData, Internet of Things (IoT), Application Programming Interface (API), Artificial intelligence (AI), Machine learning, Cloud Technology, Marketplace, Platform as a Service (PaaS), Software as a service (SaaS), blockchain
InsurTech	BigData, Internet of Things (IoT), Artificial intelligence (AI), Application Programming Interface (API), Cloud Technology, Artificial intelligence (AI)
Crowdfunding	BigData, Service (PaaS), Software as a service (SaaS), Marketplace, PaaS, SaaS, Internet of Things (IoT), Application Programming Interface (API), Cloud Technology

Джерело: [1, 2].

На сучасному етапі розвитку ринку фінансових послуг декілька великих відомих банків України сформували найпотужнішу клієнтську базу та отримали доступ до персональних клієнтських даних. Такими є ПриватБанк, Ощадбанк, Укресімбанк, Райфайзен банк Аваль тощо. В той же час, саме FinTechs демонструють найвищий рівень готовності до інноваційних напрямів розвитку на умовах отримання синергетичного ефекту від поєднання зусиль з надання фінансових послуг та задоволення потреб клієнта. Це зумовлює практично рівні прогнози обох серед виділених фінансових посередників щодо набуття функції центру екосистеми.

Список використаних джерел

1. Pantieliieva N., Zaporozhets S., Nagaichuk N., Bartosh O. Transformation of financial intermediation in the context of spread of digital trends. *The bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. Vol. 3 (379), 2019. P. 144 – 152. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-1467.80>.
2. Pantieliieva N., Rogova N., Zaporozhets S., Tretiak N. Transformation in the ecosystem of financial intermediaries in the context of digitalization. *Scientific bulletin of Polissia*. Vol. 1, 2020. P. 49 – 59. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-1\(20\)-49-59](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-1(20)-49-59).

УДК 336.763

JEL Classification: K22

Луцкевич О. В.,
здобувач вищої освіти,
Національний університет
“Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

КВАЛІФІКУВАННЯ ОСНОВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

У сучасних умовах все більшого поширення в повсякденному житті набувають інформаційні технології та цифрові комунікації. Фінансова сфера не є виключенням, навпаки швидка трансформація технологій та послуг дозволяє говорити про удосконалення використовуваного інструментарію. Так, Зважаючи на специфіку формування ринку цінних паперів за умов трансформаційної модифікації, ринок повинен сприяти досягненню таких цілей:

- сприяння у формуванні умов подальшого економічного зростання;
- формування умов щодо надійності захисту прав інвесторів;
- створення умов для розвитку єдиного цивілізованого ринку цінних паперів;
- стимулювання вкладень капіталів вітчизняних інвесторів переважно в українську економіку;
- продукування інноваційних підходів до управління фінансовими ризиками;
- активізація повноцінного обігу цифрових цінних паперів.

Зазначимо, що цінний папір має дуалістичний характер: з одного боку, він являє собою певний вид майна, а, з іншого, – цінний папір є певним набором зобов'язань емітента, які потім обмінюються на фінансові ресурси. До речі, в першому варіанті, необхідним і можливим є в кожному конкретному часовому проміжку визначати власника цінного паперу. Підтвердження прав власників на цінні папери та забезпечення реалізування прав, які продукуються безпосереднім змістом окремого паперу, взагалі то покладено на облікові системи національних ринків цінних паперів.

Погоджуємось з тим, що цінність цінного паперу полягає в тих правах, які він надає своєму власнику (табл. 1).

Таблиця 1

Ідентифікування прав власників залежно від виду цінного паперу

Цінний папір	Права власників цінного паперу
Акція	Участь в управлінні (право голосу), розподіл прибутку та отримання дивідендів, право вимоги викупу акцій, права на придбання нових акцій, отримання майна після ліквідації товариства та інформації про його діяльність, контроль

Продовж. табл. 1

Облігація	Отримання доходу, конвертація та погашення
Вексель	Володіння, передача, отримання доходу та погашення
Чек	Виписка та погашення
Варрант	Отримання, продаж, обмін, застава та зберігання
Ф'ючерс	Оформлення, купівля та продаж
Опціон	Купівля та продаж та передача
Коносамент	Отримання, володіння та пред'явлення
Сертифікат	Оформлення, отримання, володіння та погашення

Зауважимо, що найприйнятнішими є такі властивості, що притаманні цінним паперам, як: оборотність, ринковість, участь у суспільному обігу, документальність, стандартність, урегульованість та визнання державою, ліквідність, ризикованість та дохідність. Змістовне розкриття наведених властивостей цінних паперів подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Основні властивості цінних паперів

Назва властивості	Коротка характеристика
Оборотність	Спроможність цінних паперів виступати в якості або предмету купівлі-продажу або платіжного інструменту, що опосередковує обіг на ринку інших товарів
Ринковість	Наявність у цінних паперів, як особливих товарів, власного ринку з притаманними йому правилами, стандартами, учасниками та організацією роботи
Участь у суспільному обігу	Здатність цінних паперів не лише купуватися та продаватися, але й і виступати об'єктом інших цивільних відносин, включаючи всі види угод (позики, дарування, зберігання, комісії, поруки та ін.)
Документальність	Наділення такого товару матеріальним виразом, фіксуються стандартні умови обігу та використання, що стає доказом правомірності інвестора до прав, які надаються цінним папером, незалежно від форми існування – готівкової чи безготівкової
Стандартність	Наявність певного стандартного набору реквізитів: їх змісту, способів випуску та обміну, тобто характеристик безпосередньо пов'язаних із передаванням цінних паперів від одного суб'єкта до іншого. Такі риси забезпечують можливість цінного паперу вільно обертатися на фондовому ринку
Урегульованість та визнання державою	Визнаність цінних паперів державою, що повинно забезпечити розкриття інформації про емітентів, визначення правил випуску та обігу, здійснення необхідного нагляду з боку держави, формування довіри інвесторів до цінних паперів
Ліквідність	Здатність цінних паперів швидко продаватися та перетворюватися в грошові кошти (в готівковій та безготівковій формах) без значних втрат для держателя, за умови незначних коливань ринкової вартості та витрат на реалізацію
Ризикованість	Потенційна можливість грошових втрат, що обумовлюється інвестиціями в цінні папери
Дохідність	Здатність цінного паперу приносити дохід його власнику

Джерело: [1, 2, 3, 4].

Важливо зазначити, що зважаючи на сучасні тренди соціально-економічного розвитку економіки в цілому, та фінансового ринку зокрема, для подальшого ефективного функціонування ринку цінних паперів конче необхідним є підвищення його конкурентоспроможності. Це, насамперед, забезпечується імплементацією сучасних тенденцій цифровізації технологій і послуг.

Отже, зазначимо, що поняття цінного паперу є багатогранним. Правова його характеристика засвідчує, що цінні папери є речами, рухомим майном, а, відповідно до економічного тлумачення – це актив, інструмент перерозподілу грошових ресурсів у ринковому господарстві. Підкреслимо, що цінний папір може обертатися на ринку як товар, передаватися іншій особі за умови збереження прав на капітал, приносити дохід у вигляді дивідендів на вкладений капітал. Разом із тим, сучасність висуває нові вимоги та характеристики цінних паперів, зокрема в частині обігу цифрових цінних паперів. Під останніми розуміємо бездокументарні цінні папери, права власності на які та передача яких здійснюються за допомогою запису в спеціальному захищеному реєстрі. При цьому, застосування таких новітніх інформаційних технологій не змінює сутності цінних паперів, а лише трансформує спосіб фіксації прав на них.

Список використаних джерел

1. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник. 2-е вид. Київ : Знання, 2008. 535 с.
2. Мозковий О. М. Фондовий ринок : навч. посіб. Київ : Вид-во КНЕУ, 1999. 316 с.
3. Миркин Я. М. Рынок ценных бумаг : учеб. пособ. Москва. 2002. URL: http://www.mirkin.ru/_docs/metodika3.pdf.
4. Чесноков В. Фінансові інструменти. Херсон : В-во ХНД, 2007. 246 с.

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

УДК 331.5

JEL Classification: J64

Бояринова К. О., д-р. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського”, м. Київ
Кравченко М. О., д-р. екон. наук, доцент,
професор кафедри менеджменту,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського”, м. Київ

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СИСТЕМНЕ ЯВИЩЕ КРИЗ В УКРАЇНІ

Економічні кризи в Україні супроводжують національну економіку впродовж усього періоду незалежності. Світові та спричинені внутрішніми проблемами кризи з різних позицій впливали на стан безробіття, видозмінюючи його наслідки для подальшого розвитку держави.

Перша, найтриваліша криза в Україні (1991 – 2000 рр.) спричинила втрату економічно активного населення з вищою освітою. Закриття підприємств, у кращому разі їх переорієнтація на нові види діяльності, супроводжувалось активним відтоком осіб з вищою освітою, що особливо позначилось на високотехнологічних, інноваційно-орієнтованих виробництвах. Така прогалина з часом спричинила брак професійних працівників, і як наслідок скорочення високотехнологічних виробництв, зниження конкурентоспроможності промислових підприємств та перехід на використання виробничих франшиз і складального виробництва. Політика країни не зосереджувалась на впровадженні заходів з перекваліфікації або працевлаштування. В результаті такі не відповідні забезпеченню економічного розвитку дії призвели до суттєво високого показника за рівнем безробіття у 2000 р. – 12,4 % [1], та показника населення забезпеченого роботою на рівні 37,9 % від загальної чисельності населення України, яке мало забезпечувати розвиток економіки при 62,1 % безробітних та не економічно активних людей [1].

У період 2001 – 2008 рр. внаслідок високих темпів зростання економіки тенденція змінюється на позитивну. Так у 2008 р. простежувався стан з

найменшим рівнем безробіття у 6,4 %, при цьому 41,7 % від загальної чисельності людей були забезпечені роботою [1]. Світова фінансово-економічна криза 2008 – 2010 рр. активізувала в Україні посилення процесів зростання безробіття, проте воно не було занадто суттєвим. Зокрема зберігались позиції у 41,1 % економічного населення, що мали роботу [1]. Однак вагомим питанням в період зазначеної кризи залишався наявних пропозицій щодо вакантних місць. Перевагу у потребі працівників мали робітники. Така нестача пояснюється наявністю еміграційних процесів та активізацію виїзду за кордон працівників робітничих професій.

Порівнюючи три вищевикладені періоди слід зазначити, що перший з них (до 2000 р.) характеризувався втратою України економічно активного висококваліфікованого населення, яка отримала назву “витік мізків”, проте з початком кризи 2008 – 2010 рр. тенденція змінюється на залучення іншими країнами вже працівників робітничих професій. Це нажаль може свідчити про втрату високого рівня інтелектуального потенціалу країни, а працездатне населення “службовці” (населення з вищою освітою) через недосконалу політику щодо навчання, перепідготовки, підвищення кваліфікації втратили конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

Протягом 2014 – 2018 (2019 р.) рівень безробіття зріс та коливався в межах 9 % [1]. При цьому за часткою населення забезпеченого роботою від загальної чисельності населення України, порівняно з періодом впливу світової економічної кризи, відбулося суттєве зменшення. Показник досягав рівня 2000 – 2004 рр. Серед чинників такого стану доцільно назвати військові дії, що погіршили стан зайнятості населення на територіях їх проведення, а також активну трудову еміграцію. Вагомим аспектом проблеми слід вважати втрату не тільки працюючого населення, а саме молодого населення у віці до 30 років.

Економічні кризи в Україні з позиції зростання безробіття призвели до трьох хвиль втрати трудового та інтелектуального потенціалу. За період до 2000 р. відбувалась втрата висококваліфікованих працівників, 2001 – 2013 рр. – робочої сили робітничих професій, 2014 – 2018 рр. – втрата перспективних трудових ресурсів – молоді, спроможної забезпечити розвиток держави у майбутньому.

За даними Міжнародного валютного фонду в Україні за наслідками пандемії COVID-19 прогнозується зростання рівня безробіття у 2020 – 2021 рр. і його стійке утримання в межах 10 % [2], порівняно зі зниженням у інших країнах у 2021 р. Це ще раз підтверджує високий рівень впливу криз на рівень безробіття в державі та незахищеність населення у цьому контексті.

Таким чином безробіття в Україні є системним явищем, яке супроводжує кризові процеси. Проявом наслідку безробіття є трудова еміграція, яка впливає на втрату не тільки працюючого населення робітничих спеціальностей, але й переїзд за кордон осіб з вищою освітою та науковців. Пандемія формує нові виклики для працевлаштування працюючого населення. Їх вирішення має бути спрямоване на перекваліфікацію,

підвищення рівня знань відповідно напрямом “Індустрії 4.0” та новим професійним особливостям цифровізації економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.07.2020).
2. IMF World Economic Outlook: The Great Lockdown; Chapter 1: Global Prospects and Policies: April 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> (accessed: 13.06.2020).

УДК 338.2

JEL Classification: G32

Ланьо О. О.,
здобувач вищої освіти,
Національний університет
“Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ БУДІВЕЛЬНОЇ СФЕРИ

Загальновідомим є той факт, що функціонування будь-якого суб'єкта господарювання у ринковій економіці зумовлюється невизначеністю та ризиком. Окрім цього, важливо пам'ятати про сучасну орієнтацію всіх економічних агентів на забезпечення та підвищення конкурентоспроможності, а також інноваційний тип розвитку, що ще більше посилює вплив невизначеності, а ризик стає іманентною рисою діяльності.

Вперше, глибоке переосмислення потреби управління ризиками для забезпечення сталого функціонування і розвитку господарюючого суб'єкта виникло як наслідок світової фінансової кризи в 2008 р., коли кризовими тенденціями були охоплені всі галузі економіки України.

В. Н. Бутиріна, А. А. Согомонян у своїй праці класифікують ризики підприємств будівельної галузі за таким трьома критеріями: 1) за типом об'єкту, який зазнає ризиків: майнові; ризики недоотримання доходу; ризики, пов'язані з відповідальністю; 2) за приналежності об'єкту, що піддається ризикам: ризики інвестора (замовника); ризики банків; ризики лізингових компаній; ризики виконавця (підрядника); ризики постачальників; 3) за видами підприємницької діяльності: фінансові; виробничі; комерційні; інвестиційні; маркетингові; інноваційні; управлінсько-організаційні [1].

На нашу думку, розглядаючи ризики підприємств будівельної галузі та методичні підходи до управління ними доречно їх розглядати залежно від різновиду будівельної продукції. Так, згідно з методологією Державної служби статистики України будівельна продукція поділяється на будівництво будівель житлового та нежитлового призначення, а також будівництво інженерних споруд. Вважаємо, що для перших технологічні ризики є мінімальними, утім, вельми актуальними є комерційні ризики в області продажів, поставок та інвестицій.

Також зазначимо, що науковці до найбільш типових загроз, які зволікають настання різнорідних ризиків у будівельній сфері відносять: втручання власника, недостатній досвід роботи підрядника, неоптимальність фінансування (за різними критеріями), низька продуктивність праці, повільне прийняття рішень, неефективне планування [2].

Вважаємо, що для превентивного управління ризиками у будівельній сфері важливо налагодити ефективний контроль за інцидентами загроз, що доречно здійснювати на чотирьох рівнях: макрорівень; галузевий рівень; регіональний рівень та мікрорівень (або корпоративний). При цьому, на макрорівні об'єктом уваги повинні бути: економічні коливання та зміни споживчих переваг; непередбачені політичні події, що мають важкі наслідки для будівельного бізнесу; непередбачені економічні потрясіння і стихійні лиха, екологічні катастрофи; непередбачені урядові постанови (про зміни в законах, цінах, податках і т. п.). На галузевому рівні – це різні технології, як давно існуючі, так і нові та нещодавно впроваджені, розвиток виробництва будівельних матеріалів, виробів та обладнання, ступінь монополізації ринку будівельних матеріалів, дії державної влади та т. п. На локальному рівні – це насамперед конкурентне середовище та дії конкурентів. На внутрішньому рівні об'єктом уваги є найширше коло питань, зокрема: система управління; кваліфікація кадрів; корпоративна культура; якість виконання комерційних, логістичних і управлінських функцій; якість використання інформаційної системи; прорахунки і помилки в ухваленні рішень.

Список використаних джерел

1. Бутырина В. Н., Согомонян А. А. Особенности управления инвестиционными рисками в строительстве. *Культура народов Причерноморья*. 2011. № 213. С. 23 – 25.
2. Андреев В. А. Формирование стратегии финансирования инновационных проектов : дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10. Москва, 2011. 185 с.

УДК 339.13

JEL Classification: O10

Нагорний Є. І., канд. екон. наук,
провідний науковий співробітник науково-дослідного сектору,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми

ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ РИНКОВИХ ПЕРСПЕКТИВ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Оцінку ринкових перспектив концепції інноваційної продукції рекомендовано проводити за допомогою процедури маркетингового тестування. Процедура тестування концепції продукції здійснюється в два етапи. Під час внутрішнього тестування відбувається оцінка як техніко-технологічного здійснення розробленої концепції, так і її ринкового потенціалу, за сукупними критеріями оцінки, а саме: ємкість ринку; строки виведення; термін життєвого циклу; якість і переваги; ціна, виручка, прибутки та економічна ефективність; витрати на розроблення і комерціалізацію; патентоздатність; кваліфікація кадрів; суміщення інноваційного товару за технологією, методами реалізації, збутом тощо, з освоєними товарами підприємства; негативні наслідки від виробництва та використання товару (екологічні, соціальні і т.д.); тощо. Також, в рамках тестування з'ясовуються майбутні складові, що формують якість розроблюваного продукту: реалізованість основних та додаткових функцій, відповідність продукції вимогам довговічності, надійності, рівню споживчої привабливості ціни та ін.

Процедура зовнішнього тестування передбачає презентацію і оцінку концепції цільовими споживачами. Концепція може бути представлена у формі маркетингового опису, креслення, рисунку, швидкого макетування (3d моделі), обмеженого по функціоналу зразка товару або за допомогою режиму віртуальної реальності.

Для тестування і оцінювання комерційних перспектив концепції товару можна використовувати наступне інструментальне забезпечення:

1. Критерії оцінки (див. вище).

2. Польові маркетингові дослідження на основі анкетування та інтерв'ювання потенційних споживачів, із застосуванням фокус-груп. В процесі досліджень споживачам ставлять цілий ряд запитань [1]:

– про зрозумілість і правдоподібність: чи зрозумілі корисність і вигоди товару, чи сприймають їх наочно, чи є ці вигоди значимими для них;

– про рівень потреби: чи має споживач потребу у такому товарі, чи

задовольняє товар потреби споживачів або вирішує їх проблеми;

- про існуючу невідповідність: які головні недоліки товару над можливими товарами-конкурентами, чи задовольняють виділену потребу інші існуючі товари, якщо так – то чи задоволені споживачі ними;

- про сприйману цінність та якість: чи відповідає ціна товару його споживчій цінності або його справжній вартості, відповідність якісних параметрів товару вимогам споживачів;

- про намір зробити покупку: яка ймовірність, що споживачі придбають саме цей товар (“безумовно так”; “ймовірно”, “наверряд чи”; “безумовно ні”);

- про користувачів товару, ситуації покупки й періодичність покупок: хто використовуватиме товар, коли і як часто, і як саме споживачі використовуватимуть цей товар.

- про інші можливі сфери застосування товару: кого ще можна віднести до потенційних споживачів, їх кількість, частота споживання.

Одним з найголовніших з цих питань є той, який пов'язаний з наміром здійснити покупку (прогностична цінність заявлених намірів зробити покупку). Оцінка позитивних намірів (тобто сумарна кількість відповідей “безумовно куплю” і “ймовірно, куплю”) нижче 60 % загального числа респондентів вважається недостатньою. За результатами всіх відповідей оцінюють ступінь споживчої привабливості концепції товару.

3. Багаторівневі моделі товару (П. Діксона, Ф. Котлера, В. Благоева, Т. Левітта, Ф. Котлера, Т. Левіта).

4. Блочні моделі комплексу маркетингу (4P, 4P + 1S, 5P, 5P + 1S тощо).

5. Мультиатрибутивну модель товару Ж.-Ж. Ламбена [2], що використовуються для проектування і вибору оптимальних комбінацій параметрів товару, що формують певний його атрибут, для максимізації повної споживчої корисності.

6. Спільний аналіз, що передбачає побудову профілів концепції товару та проведення маркетингових досліджень з метою вибору найкращого з них. Профіль – опис товару з конкретним набором рівнів атрибутів. Під час дослідження респондентам демонструються різні профілі концепції товару, а їх задача – проранжувати всі профілі за значимістю. Далі переваги респондентів виражають в числових значеннях – в корисності рівнів атрибутів та відносних їх вагомостях і на основі залежностей між ними вибирають найкращу комбінацію рівнів атрибутів (техніко-економічних характеристик що їх формують) концепції нового товару.

7. Метод Кано або мультиатрибутивної моделі товару Кано, що дозволяє класифікувати атрибути товару на підставі їх цінності для цільових споживачів: обов'язкові, одномірні, привабливі, неважливі, небажані, сумнівні. Це дозволяє зосередитися на оптимізації найбільш істотних атрибутів товару і відвернути увагу від зайвих. Увага має бути зосереджена на обов'язкових, потім на одномірних і на кількох привабливих атрибутах.

8. Функціонально-вартісний аналіз, який оцінює елементи товару (атрибути, техніко-економічні характеристики, функції тощо) лише на базі

витрат на їх реалізацію, без обліку інших критеріїв. Елементи, що істотно не впливають на якість або споживчі переваги, треба усунути або замінити.

Після виробу оптимальної концепції товару переходять до дослідження ринку і розроблення маркетингової програми.

Список використаних джерел

1. Маркетинговий менеджмент / Ф. Котлер та ін. Київ : Хімджест, 2008. 720 с.
2. Ламбен Ж.-Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок. Санкт-Петербург : Питер, 2005. 800 с.

УДК 339.138

JEL Classification: M31

Петренко А. П.,
здобувач вищої освіти,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Найкращі результати мають ті підприємства, на яких працюють кадри з високим професійним потенціалом і маркетинговим інтелектом, адже сьогодні необхідними є не тільки знання теорії маркетингу і процесів світової економіки, а й потрібна реалізація нових стратегічних підходів і найбільш ефективних методів. Тепер недостатнім є використання окремих інноваційних розробок, необхідна системна робота та запровадження маркетингових підходів.

Стратегічний маркетинг інновацій ґрунтується на сегментації ринку і позиціонуванні товару. Ключовим моментом стратегії маркетингу є дослідження і прогнозування попиту на новий товар, засновані на досконалому вивченні сприйняття споживачем нововведень. У ході стратегічних досліджень директор з маркетингу і розвитку інноваційного проекту повинен визначити, яку продукцію, якої якості і яким споживачам він пропонуватиме. Стратегічний маркетинг орієнтований на контакт маркетингових і соціологічних служб із споживачем. Завданням фахівців з маркетингу підприємства, на початковому етапі розробки інноваційної стратегії є дослідження ринку. Першочерговим завданням такого дослідження,

як правило, є загальноекономічний аналіз, який дозволяє досліджувати макроекономічні чинники, що мають відношення до попиту на новий продукт. Потрібне також вивчення юридичних умов, практики законодавства, пов'язаної з імпортом і експортом продукції, квотуванням, обмеженнями за стандартами, зобов'язаннями, податками і т. д. Необхідно проаналізувати існуючий рівень виробництва подібної продукції, наявність або можливість імпорту, існуючий рівень експорту, дані про виробництво продукції і про нововведення на ринку [1].

Для мотивування створення інноваційного потенціалу та його ефективного використання потрібна стимулююча роль інноваційної політики як на підприємстві, так і в державі загалом, яка, своєю чергою, має бути орієнтованою на економічне зростання. Тому на державному рівні необхідно створити умови, які б сприяли економічно вигідному розвитку інновацій, що, своєю чергою, сприятиме забезпеченню розвитку всієї економіки і буде основою для підвищення рівня життя населення [2].

Стратегія продажів нових товарів повинна визначити найкращу комбінацію роботи з кінцевими споживачами, торгівлею, торговельними агентами і оптовиками. Тому одним із ключових питань продажу є вибір оптимального шляху, по якому товар рухається від виробника до споживача або каналу збуту. Просування допомагає сформувати уявлення про нову продукцію. Дуже часто здійснення купівлі клієнтами обумовлене значною мірою елементом переконання. Підприємство повинне потурбуватися про те, щоб донести до відповідної групи клієнтів вірну інформацію про нову продукцію. Про підприємство і його продукцію має бути створене позитивне враження. Якщо клієнт ніколи не чув про підприємство або продукцію, то вірогідність того, що він купить продукцію такого підприємства, дуже низька. Кожен канал просування продукції пропонує на вибір ряд інструментів [1].

Залежно від виду пропонованої продукції або послуг можливе використання таких інструментів просування: реклама; стимулювання збуту; зв'язки з громадськістю; персональний продаж.

Таким чином, сучасний стан ринку в Україні характеризується швидким зростаючим рівнем ризику та невизначеністю, тому запровадження інноваційного маркетингу є першочерговим завданням забезпечення конкурентоспроможності підприємства та посилення його ринкових позицій, поліпшення якісних показників господарської діяльності, підвищення рівня управління.

Список використаних джерел

1. Чужмир К. М. Маркетинг інновацій в діяльності підприємств аграрного сектору. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2011. № 2. С. 1 – 4.
2. Антоненко О. Л., Козар З. О. Мотиваційні передумови інноваційної активності та реалізація інноваційного маркетингу на підприємстві. *Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка"*. Львів, 2015. № 819. С. 207 – 214.

СЕКЦІЯ 5. ПРАВО

УДК 342.7

JEL Classification: D83

Терещенко О. Д.,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, м. Харків

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Існування демократичної та правової держави неможливо без участі в її житті громадян та прояву ними інтересу щодо дотримання їх прав і свобод. Задля здійснення контролю громадянами щодо дотримання їх прав, свобод та законних інтересів необхідна наявність певного механізму для його здійснення, який має бути врегульований на законодавчому рівні з метою надання права громадянам доступу до публічної інформації та забезпечення такого права.

Відповідно до положень національного законодавства громадянин України має право звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування з метою ознайомлення з інформацією, а отже вимагати надання будь-якого офіційного документа, незважаючи на те, стосується такий документ його особисто чи ні, окрім випадків передбачених. В даному випадку отримання громадянином інформації носить визначену форму, а саме форму інформаційного запиту. Загальні питання на сьогодні, пов'язані з правовим регулюванням запиту на інформацію здійснюється до Закону України “Про доступ до публічної інформації”.

Відповідно до ст.19 зазначеного Закону запитом на інформацію є прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні. При цьому, запитувач має повне право звернутися до розпорядника інформації з інформаційним запитом незалежно від того, чи стосується така інформація його особисто чи ні, без пояснення причин подання запиту. Публічною визнається інформація, відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, які визначені Законом [1].

Законодавець визначає розпорядниками інформації передусім суб'єктів владних повноважень, до яких відносяться державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади АРК та інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства й вирішення яких є обов'язковими [2].

Законодавством встановлені гарантії забезпечення права громадянина на доступ до публічної інформації, серед яких: наявність обов'язку розпорядника інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених Законом; розпорядником інформації визначено спеціальні структурні підрозділи або посадові особи, які організовують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє; максимальне спрощення процедури подання запиту та отримання інформації, тобто існування спеціальних форм подання інформаційного запиту в тих органах, до яких подають запитувачі інформації запит, а також можливість подання запиту через глобальну мережу Інтернет на сторінку відповідного органу, установи, організації; доступ до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством; здійснення парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації; юридична відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації [1].

Відповідно до законодавства запит на інформацію може подаватися як одним заявником, так і декількома, тобто може бути індивідуальним або колективним. Важливе значення має також форма подачі інформаційного запиту, а саме його може бути подано громадянином в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Законодавець також встановлює ряд певних реквізитів, що мають міститися в інформаційному запиті.

Таким чином, одним із важливих елементів реалізації права громадянина на інформацію є право доступу до публічної інформації. Це право виступає саме елементом права на інформацію та їх неможливо ототожнювати. Право на інформацію є більш ширшим, складається з цілого ряду правомочностей та полягає в свободі слова та праві збирати, зберігати та поширювати інформацію в той час, як право на доступ до публічної інформації можливості отримання інформації. Сьогодні правове забезпечення права людини та громадянина на доступ до публічної інформації виступає важливою гарантією побудови демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
2. Доступ до публічної інформації: найчастіші запитання та відповіді / за заг. ред. В. Андрусіва, Д. Котляра. Київ : Агентство "Україна", 2012. 64 с.

УДК 342.5

JEL Classification: H56

Чередниченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент,
професор спеціальної кафедри № 1,
Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ, ЯК ПІДҐРУНТЯ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Національна безпека належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Без безпеки країни, без безпеки суспільства неможливе існування держави взагалі. Загострення глобальних і регіональних негативних проявів соціально-економічного та соціально-політичного характеру, що підсилюють ймовірність виникнення міжнародних і внутрішньодержавних конфліктів, міжнародного тероризму, екологічних, біологічних катастроф, пандемій підштовхнули людство до розуміння необхідності комплексної протидії небезпекам, ризикам, викликам як на національному так і на міждержавному рівнях.

Історично і політично тривалий період більша частина території України перебувала під впливом євро-азійської соціально-культурних традицій. Національна ментальність виявилася розщепленою, не було єдиних геополітичних пріоритетів, національних інтересів, єдиної національної стратегії. Події на міжнародній арені, військова агресія з боку окремих держав, а також докорінні зміни у суспільно-політичному та економічному житті всередині України призвели до переосмислення концептуальних підходів у сфері національної безпеки.

Майже у всіх країнах світу зараз відбувається зміна поглядів на національну безпеку, причому увага сфокусовується, не тільки на терористичній та воєнній небезпеці, а й на соціальній (гуманітарній) її складовій. Каталізатором цього виступили фінансова та міграційна кризи, пандемія вірусу COVID-19, виникнення військових конфліктів в окремих регіонах світу. Це спонукало не тільки керівництво країн, а й громадян звернути увагу на проблеми, які раніше знаходилися поза увагою більшості суспільства, а саме національної приналежності чи ідентичності конкретним етносам. Так, наприклад, в багатьох країнах Європейського Союзу широко обговорюються питання необхідності консолідації суспільства на основі

захисту власних національних інтересів. Все більше стає популярним вважати себе громадянином конкретної країни, пишатися своїм етнічним походженням.

Україна вступила на цей шлях ще раніше, а під впливом подій, які відбувалися в 2013 – 2014 роках питання превалювання національних інтересів, в тому числі економічних, стають все більше актуальними. Саме національна ідея як форма самоорганізації суспільства, дозволяє наповнити універсальні права людини різноманітних етнічних, культурних меншин та економічних спільнот конкретним змістом.

В той же час, на нашу думку важливим є не тільки національна гідність і патріотизм, а й конкретні дії з недопущення розбалансованості державних інституцій, “політична воля” вищого керівництва держави на проведення реальних, ефективних реформ всіх ланок державного устрою, дотримання принципу переваги суспільних цінностей та потреб над власними.

Слід чітко розмежовувати національні інтереси, національну ідею з радикальними націоналістичними проявами. Доречі, українське суспільство, український народ не сприймає радикальний націоналізм як явище, яке негативно впливає не тільки на політичну складову, а й на економічну, соціальну складову.

Національна безпека України на сучасному етапі розвитку повинна забезпечуватися шляхом проведення виваженої державної, а точніше національної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах.

На стан стабільності держави, яка знаходиться на шляху трансформації до дійсно демократичного стану, впливає не тільки економічна чи військова складова, чітка робота державного апарату, а й традиції щодо шанування прав людини, її гідності, відданості національним інтересам, готовності цивілізовано домагатися їхнього дотримання.

Ці пріоритети та завдання передбачають невідкладне проведення реформ усіх складових життєдіяльності суспільства та держави – політичної, адміністративної, судової, податкової, земельної, місцевого самоврядування, освіти, охорони здоров'я, сектору безпеки. Вони можуть бути реалізовані тільки консолідованими зусиллями державних інститутів та громадянського суспільства, з суворим дотриманням національних інтересів України, відкидаючи зовнішній вплив.

Реалізація цілей, потребує ефективного централізованого управління на основі системного підходу, а консолідація у масовій свідомості основних національних інтересів є однією з найважливіших передумов стабільного розвитку сучасної держави. Ключова роль у консолідації дій влади, спрямованих на виконання стратегії, належить Президенту України як Главі держави, Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил та Голові Ради національної безпеки і оборони України. Забезпечення виконання вищевказаного, відповідно до чинного законодавства покладене на Кабінет Міністрів України, який, зокрема, має щорічно затверджувати план заходів,

спрямованих на її виконання. А Верховна Рада України надає можливість створення для цього базису-законодавчих актів як національних так і ратифікацію міжнародних правових актів.

Національна безпека відображає стан захищеності національних інтересів незалежних держав. Ігнорування національних держав, їх суверенітету та інтересів - це хибний шлях, що призводить до конфліктів.

УДК 349.42

JEL Classification: Q18

Шевчук І. В.,
здобувач вищої освіти,
Львівський національний
аграрний університет, м. Львів

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕДМЕТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО ПРАВА

Аграрне право України формує комплексну галузь права, що охоплює сукупність правових норм, які регулюють аграрні відносини, що складаються у сфері виробничої та пов'язаної з нею сільськогосподарської діяльності під час використання земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного господарювання.

Аграрне право характеризується властивим їй предметом правового регулювання. Таким специфічним предметом є аграрні правовідносини, які, по-перше, впливають зі спеціального правового статусу суб'єктів аграрного права, зі специфіки їх завдань та предмета діяльності; по-друге, складаються у сфері виробництва продуктів харчування, продовольства і сировини рослинного і тваринного походження, переробки та реалізації сировини суб'єктами аграрної підприємницької діяльності. Аграрні правовідносини як предмет аграрного права являють собою взаємопов'язані інтегровані відносини майнового, земельного, членського, учасницького, корпоративного, управлінського і трудового характеру в усій багатогранності їх прояву в процесі здійснення завдань діяльності суб'єктів аграрного підприємництва.

Найважливішими принципами аграрного права є [1]:

- 1) пріоритетність сільського господарства в Україні;
- 2) забезпечення економічної багатоманітності та захисту державою всіх суб'єктів аграрних відносин;

3) право суб'єктів аграрного господарювання самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність;

4) органічний взаємозв'язок трудових і земельних відносин, адже сільськогосподарське виробництво органічно пов'язане із землекористуванням;

5) державна підтримка сільськогосподарського виробника;

6) забезпечення рівності і справедливого розподілу матеріальних і культурних благ між міським і сільським населенням.

Роль аграрного права як галузі права має полягати в забезпеченні належного правового регулювання не тільки відносин, пов'язаних з організацією сільськогосподарського виробництва, а й відносин соціального розвитку села, які виступають невід'ємною та обов'язковою складовою його предмета. Зупинити процес занепаду сільських територій та зuboжіння селян можливо лише за умов вирішення соціальних проблем сільських мешканців, створення правових механізмів для покращення умов проживання на селі, зменшення розриву між рівнями життя сільського та міського населення. Тобто, значення відносин соціального розвитку села у структурі предмета цієї галузі права має поступово підвищуватись [2].

Таким чином, дослідження предмета правового регулювання аграрного права сьогодні викликає все більший інтерес з боку науковців. Це обумовлено динамічністю та стрімким розвитком суспільних відносин в аграрній сфері, їх інтенсифікацією. Саме вони в сучасних умовах потребують своєчасного дослідження їх специфіки, процесу розвитку і розроблення на цій основі наукових пропозицій щодо розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів в інтересах створення умов для гарантування продовольчої безпеки держави. Такий підхід створюватиме умови для перетворення галузі сільського господарства України на високоефективного, конкурентоспроможного на внутрішньому та зовнішньому ринках сектора економіки держави; збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації; комплексний розвиток сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі.

Список використаних джерел

1. Земко А. М. Аграрне право : конспект лекцій для бакалаврів усіх галузей знань денної форми навчання. Луцьк : Луцький НТУ, 2017. 111 с.

2. Гафурова О. Сучасні тенденції розвитку аграрного законодавства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2016. Вип. 243. С. 44 – 53.

СЕКЦІЯ 6. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

УДК 338.462

JEL Classification: O14

Постова В. В., канд. екон. наук,
викладач кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
Вінницький торговельно-економічний
інститут КНТЕУ, м. Вінниця

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах ринкової економіки потреба в розвитку ресторанних послуг виходить за межі економічних інтересів, а забезпечення економічного зростання базується на розширенні комплексу послуг, що надаються, які сприяють удосконаленню самої людини, його фізичних та інтелектуальних здібностей, задоволення його духовних, культурних і соціальних потреб. В результаті подолання застарілих ринкових відносин і встановлення нових в перехідному періоді відбувається в певній мірі в процесі деіндустріалізації економіки. Це призводить до зменшення питомої ваги промисловості виробництва, а її розвиток залежить від функціонування сфери послуг, зокрема, ресторанних послуг. Тому темпи зростання надання ресторанних послуг та їх питома вага в створенні кінцевого продукту стають важливим і для оцінки типу економічного розвитку, що потребують створення необхідних умов для підвищення продуктивності праці працівників та інноваційного розвитку сфери гостинності.

Дослідження за останні роки показують, що на формування і розвиток сфери ресторанних послуг суттєво впливає сучасна науково-технічна революція. У країнах з перехідною економікою на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, нових засобів комунікацій на ринку ресторанного бізнесу з'явилися нові форми обслуговування, кардинально оновлюються їхні традиційні види, підвищується рівень показників, що характеризують надання послуг.

Важливим стимулом розвитку ресторанних послуг є структурна перебудова галузі в роки переходу до ринку. В процесі цієї перебудови набагато зріс попит споживачів у високоякісних ділових послугах ресторанного бізнесу. У цих умовах зі складу великих суб'єктів ресторанного бізнесу в масовому порядку відділялися і переходили на

самостійний бізнес маленькі і середні їх підрозділи, що спеціалізуються на наданні незначних послуг. Це сприяло суттєвому підвищенню вкладу ресторанних послуг в розвиток економіки перехідного періоду [1, с. 142]. У зв'язку з цим в параметрах економічної динаміки даного періоду можна виявити розширення попиту на послуги ресторанного бізнесу і розвиток взаємодій між структурними елементами під впливом різних суб'єктивних і об'єктивних факторів.

На нашу думку, найбільш прийнятними формами ресторанного бізнесу є:

а) повні консорціуми, які забезпечують не тільки проведення маркетингових досліджень, закупівлі і обслуговування, але і беруть участь в управлінні трудовими ресурсами;

б) холдинги-компанії, які володіють контрольними пакетами акцій інших фірм;

в) конгломерат, який включає сукупність не зв'язаних технологічними “ланцюжками” підприємств, що об'єднуються лише на самому верхньому рівні управління ЗРГ [2, с. 189].

До складу групи компанії входять організовані об'єднання 2-х і більше самостійних господарських одиниць, контрольованих одним або кількома особами, пов'язаних або не пов'язаних між собою юридичними та іншими видами відносин, керованих одним центром з метою отримання максимум прибутку від виробничо-господарської діяльності [3, с. 443].

Аналіз показує, що в структурі сфери ресторанного господарства є асоціації з різними структурними підрозділами.

Іншою раціональною формою організації мережевих ЗРГ є структури, які охоплюють великі автономні виробничо-господарські підрозділи (відділення), самостійно функціонуючих і спрямовуються на отримання максимум прибутку.

Оцінюючи роботу ресторанної мережі, слід враховувати, що робота ЗРГ багато в чому залежить не тільки від зовнішніх, але і внутрішніх факторів. Тому є велика необхідність вивчення їх взаємозв'язків з іншими суб'єктами ринку послуг громадського харчування.

З огляду на це, необхідно виділити децентралізовану і централізовану мережу ресторанів по відношенню до постачальників в межах України.

Існуюча ресторанна мережа показує, що досить складно знайти ресторанну мережу, яка функціонує лише за однією схемою. Зазвичай використовують змішаний варіант мережі, коли ряд ресторанів належить компанії, інші розширюють мережу по франчайзинговій схемі або коли група компаній формують єдиний холдинг. Однак, поряд з власними ресторанами, що поширюються під брендом мережі, працюють заклади і по франчайзинговій схемі.

Таким чином, вирішення даних проблем, дозволяє значно підвищити ефективність функціонування і розвитку ринку послуг ресторанного бізнесу України.

Список використаних джерел

1. Завадинська О. Ю. Інноваційні маркетингові методики підвищення лояльності споживачів послуг сфери ресторанного бізнесу. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Менеджмент соціокультурної діяльності*, 2018. С. 137 – 148.
2. Завальнюк В. В. Маркетинговые подсистемы в системе стратегического управления инновациями. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Т. 4. № 5. 2016. С. 189 – 191.
3. Постова В. В. Використання інноваційних технологій в обслуговуванні споживачів закладу ресторанного господарства. *Наукова творчість молоді в індустрії гостинності* : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Донецьк, 23 – 24 листопада 2016 р). 2016. С. 441 – 443.

УДК 338.48

JEL Classification: Z32

Сирота М. П.,
здобувач вищої освіти,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В умовах економічної кризи проблема пошуку перспективних напрямів стимулювання розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму набуває значної актуальності. Оскільки прискорений розвиток сільського зеленого туризму здатний забезпечити демографічну стабільність, диверсифікацію джерел доходів сільського населення, покращення благоустрою сільських населених пунктів, зростання добробуту сільського населення. Перспективи становлення й розвитку сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємництва мають позитивні передумови і залежать від належної його підтримки на державному та регіональному рівнях.

Сільський туризм можна вважати підприємництвом, оскільки власники садиб створюють додаткові робочі місця, цим самим зменшуючи безробіття в сільській місцевості, надають послуги, пов'язані з проживанням і

харчуванням, а також атракції, пов'язані зі звичайним побутом сільського жителя (випікання хліба, рибальство, вечери при вогнищі, участь у польових роботах та святкуваннях) за певну плату, що саме є прибутком для власників такої садиби [1].

Сільський зелений туризм – це сектор туристської індустрії, орієнтований на використання природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільської місцевості та її особливостей для створення комплексного туристичного продукту. Обов'язковою умовою є те, щоб засоби розміщення туристів, як правило, індивідуальні, спеціалізовані, знаходилися в сільській місцевості або малих містах без промислової забудови. Головною рушійною силою бурхливого розвитку сільського зеленого туризму є швидко зростаючий попит на рекреацію на природі, що визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним і психологічним потребам. Збільшення попиту на сільський відпочинок зростає внаслідок зменшення тривалості робочого часу, збільшення кількості платних відпусток, зростання рівня освіти, розвитку транспортної мережі [2].

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток. Сільський зелений туризм в Україні розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері, але й сфері обслуговування. При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні різноманітних запитів, а це в свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, відпочинково-розважальних, служби побуту, зв'язку, торгівлі та ін [3].

Таким чином, в умовах інтеграції України в міжнародне співтовариство значної актуальності набуває формування пріоритетних форм господарювання, спрямованих на ефективне використання природного, рекреаційного, виробничого та трудового потенціалу, в структурі яких важливе місце посідає туристична діяльність, зокрема сфера сільського зеленого туризму. В Україні є достатні передумови для розвитку сільського зеленого туризму – вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови та потужний природно-рекреаційний потенціал.

Список використаних джерел

1. Тищенко С. В. Сільський зелений туризм у контексті розвитку нетрадиційної форми господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 8. С. 293 – 301.
2. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. Київ : Київ нац. торг.-екон. ун-т. 2006. 537 с.
3. Бойко Є. О., Бойко О. С. Роль зеленого туризму в розвитку сільських територій. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. № 1. С. 1 – 5.

СЕКЦІЯ 7. ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 664:616-022

JEL Classification: L66

Лисенко О. Л., канд. техн. наук,
доцент кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету, м. Вінниця
Гирич С. В., канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства експертизи
та торговельного підприємництва, декан ФТМСО,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету, м. Вінниця
Мазуркевич І. О., канд. екон. наук,
доцент кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету, м. Вінниця

АЛЕРГЕНИ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Кожен із нас, перебуваючи за кордоном, міг бачити різницю в оформленні вітчизняного та іноземного меню у закладах громадського харчування.

Окрім звичних назви, ваги, складу та ціни страви, європейські меню (зазвичай) містять ще й додаткові позначки.

Частіше за все, їх розміщують поруч з описом страви у вигляді умовних позначок. Для того, аби зекономити місце і для збереження естетичного вигляду меню, розшифрування даних позначок вказується на окремому листку наприкінці меню.

В деяких закладах власники знаходять інше, оптимальне візуальне рішення, подаючи перелік страв у вигляді таблиці із усіма потрібними позначками.

Перелік речовин або продуктів, які можуть спричиняти алергію або непереносимість, і відповідно, мають позначатись у меню та на етикетках, визначений європейським харчовим законодавством.

Це, перш за все, злаки, що містять рослинні білки, яйця, ракоподібні, риба,

молюски, арахіс, горіхи, соєві боби, молоко та молочні продукти, гірчиця, селера, кунжут, двоокис сірки, сульфіти з концентраціями понад 10 мг/кг, люпин.

На даному етапі всі перестороги бізнесу, котрі розкривають питання допустимого шрифту на етикетці, маркування алергенів, країни походження товару, надання інформації про те, чи розморожували продукт, головним чином технічні, тому для добросовісних виробників не становлять проблеми.

Уряд нашої держави теж підняв це питання, і 6 грудня 2018 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 2639-VIII “Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів”. Закон набув чинності відразу після опублікування, але основна його частина, відповідно до прикінцевих положень, почала діяти лише через півроку, тобто 6 серпня 2019 року.

Вимоги щодо інформування про харчові продукти існували і раніше, проте вони не завжди влаштовували споживача. Так, наприклад, маркування на етикетку наноситься настільки дрібними літерами, що було дуже важко розгледіти склад продукту, та й така інформація не завжди була повною.

Саме тому було розроблено новий Закон, який приводить українське законодавство у відповідність до положень численних регламентів та директив Євросоюзу у цій сфері, а головне – спрямований на забезпечення належного рівня захисту здоров'я та інтересів споживачів, їхньої поінформованості, встановлення засобів гарантування права споживачів на інформацію та процедури надання самої інформації про харчові продукти.

Даний документ був розроблений фахівцями Держпродспоживслужби, експертами Проекту ЄЄ “Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні”, більшістю членів Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин і за участю бізнес-спільноти.

У Законі зазначено, що інгредієнти-алергени, які можуть входити до складу харчового продукту, мають бути виділені іншим кольором або шрифтом і візуально відрізнитись від інших інгредієнтів.

Головне, що це стосується не лише тих продуктів, які ми купуємо в магазинах, а й готових страв, котрі замовляємо в закладах громадського харчування.

Не зважаючи на велике різноманіття алергенів як природного походження, так і продуктів промислового виробництва, провідне місце серед них займають харчові алергени. Харчові продукти рослинного та тваринного походження містять велику кількість білків, чужорідних для людського організму.

Причиною 90 % усіх алергічних реакцій у людей, як зазначалось вище, є вісім основних продуктів: молоко, яйця, арахіс, горіхи, соя, пшениця, риба і молюски. Алергічну реакцію можуть викликати Навіть незначні кількості харчового алергену [1, 4, 5].

Переважає більшість харчових алергенів – білки природного походження і, а також продукти, що мають високий вміст білка, і можуть зберігати свою імуногенність у процесі приготування їжі, вони термо- і

кислотостабільні, а також, мають високу стійкість до впливу травних ферментів [4, 5]. До найбільш поширених із них відносять:

1. Коров'яче молоко – викликає алергію у 90 % дітей, особливо пильним потрібно бути в момент переводу малюків з грудного вигодовування, на штучне.

2. Риба та морепродукти – 98 % людей мають непереносимість до певних видів риби.

3. Білки яєць – викликають алергічні реакції у 87,2 % дітей.

4. Злакові культури: пшениця, жито, ячмінь, овес – продукти, які мають глютен і тому можуть викликати, приблизно у 2 % населення захворювання целіакію.

5. Бобові (соя, земляний горіх, люпин).

6. Зонтичні (селера, петрушка, кріп).

7. Фрукти і ягоди (цитрусові, персик, суниця, полуниця, банан, ківі, кавун, авокадо).

8. Горіхи (арахіс, мигдаль, грецький та лісовий горіхи, кеш'ю, кокос).

За ступенем алергізуючої активності можна виділити три групи харчових продуктів [2, 5]:

1. Висока: молоко, риба, яйця, цитрусові, горіхи, мед, гриби, шоколад, кава, какао, гірчиця, томати, селера, пшениця, жито, тощо.

2. Середня: персики, абрикоси, гречка, перець, горох, свинина, індичка, кролятина, тощо.

3. Слабка: кабачки, редька, яблука, банани, мигдаль, смородина, чорнослив, сливи, салат, конина, баранина, тощо.

Саме тому, моніторинг крос-контамінації в сировині та на виробничих підприємствах, та головне, правильність маркування продуктів харчування, є основною частиною контролю якості у харчовій промисловості, та попередження про наявність алергену. Впровадження комплексної системи контролю та розробка нормативно-законодавчої бази з питань харчових алергенів в Україні, забезпечить маркування харчової продукції та покращить поінформованість.

Зрозуміло, що Закон не вимагає миттєвих змін, але передбачає перехідний період (орієнтовно 2 роки), щоб виробники перевели.

Список використаних джерел

1. Карпенко П. О., Пересічна С. М., Грищенко І. М., Мельничук Н. О. Основи раціонального і лікувального харчування : навч. посіб. / за заг. ред. П. О. Карпенка. Київ : Нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 504 с.

2. Ройт А., Бростофф Д., Мейл Д. Иммунология. Москва : Мир, 2000. 582 с.

3. Руководство по иммунологическим и аллергологическим методам в гигиенических исследованиях / Федосеева В. Н. и др. Москва : Промедэк, 1993. 320 с.

4. Greenhawt M. Food allergies. In EG Nabel, ed., ACP Medicine. 2013. Sec. 3, Chap. 8.

5. Skripak J. M., Sampson H. A. Towards a cure for food allergy. *Current Opinion in Immunology*. 2008. Vol. 20. P. 690 – 696.

УДК 338.2

JEL Classification: L66

Скрипник С. А.,
здобувач вищої освіти,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Від рівня інноваційного розвитку харчової промисловості, стабільності функціонування залежить стан економіки, продовольча безпека держави, розвиток внутрішнього і зовнішнього аграрних ринків, рівень та якість життя населення. Основою для ефективного та конкуренто-спроможного розвитку підприємств харчової промисловості є наявність належної та різноманітної сировинної бази та ринків споживання готової продукції, логістичних умов та інновацій. При цьому інноваційна діяльність на початкових етапах здійснення є досить низькорентабельною та більш ризикованою порівняно з іншими видами діяльності. Інноваційна діяльність у харчової промисловості в умовах необхідності переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку набуває особливо-го значення.

Більшість інновацій харчової промисловості – це імітації й адаптації до існуючого рівня розвитку організації. Нова ідея може бути оригінальною не лише в галузі застосування до рішення конкретної проблеми. Якщо новатор розробляє нові ідеї, то він повинен знати, що кращі з них можна запозичити [1, с. 29].

Отже, завданнями державної аграрної та промислової регуляторної політики є створення ефективної системи підтримки новаторів, яка б давала змогу здійснювати високопродуктивну інноваційну діяльність, насамперед, у пріоритетних сферах економіки [2, с. 35].

У національних масштабах це податкове стимулювання інноваційної діяльності; удосконалення державних стандартів якості виробленої продукції та безпосередній контроль за їхнім дотриманням; забезпечення пріоритетного розвитку тих виробництв, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності продукції. Необхідним є активне використання досвіду зарубіжних країн у цьому напрямі [3, с. 78].

До найбільш істотних результатів інноваційної діяльності треба віднести збільшення асортименту продукції, збереження й розширення традиційних ринків збуту, поліпшення якості продукції, зростання виробничих потужностей, скорочення матеріальних і енергетичних витрат.

Разом з тим, у галузі існує низка проблем, що стримують її інноваційний розвиток. Недосконалою з точки зору ефективності інноваційної діяльності є організаційне поєднання харчової промисловості з наукою. Цілісна інноваційно-технологічна інфраструктура галузі на ринкових засадах ще не сформована. Внутрішній споживчий ринок є неплатоспроможним, а кредити – недоступними для підприємств [4, с. 156].

Харчова промисловість за сучасних умов не зможе ефективно функціонувати без протекціоністських заходів з боку держави. Конче необхідна державна програма з модернізації виробництва та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, яка повинна реалізовуватися за рахунок коштів митних зборів, податкових відрахувань від продажу відповідної продукції, вкладів виробників та коштів приватних інвесторів.

Для інноваційного розвитку харчової промисловості, важливим є:

- визначення оптимального розподілу ресурсів між інвестиціями в імітування інновацій, які вже використані в світовій практиці, і авансуванням процесів створення вітчизняних інновацій;

- визначення оптимального розподілу ресурсів між інвестиціями в модернізацію існуючих виробництв минулих технологічних укладів і створенням виробництв, що базуються на інноваціях сучасного та перспективних технологічних укладів визначення можливостей експорту інноваційної продукції харчової промисловості;

- створення можливостей впровадження результатів вітчизняних наукових досліджень, створення об'єктів інфраструктури інноваційного розвитку тощо;

- обґрунтування резервів і зацікавленості в розвитку галузевої науково-дослідної діяльності.

Таким чином, охоплюючи різні аспекти ринкових відносин, інноваційний процес сприяє зростанню виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці, залучати до виробничої сфери нові резерви. Харчова промисловість є сукупністю підприємств різних галузей, які технологічними зв'язками й економічними відносинами пов'язані з сільським господарством, торгівлею, підприємствами машинобудування тощо. Від ефективності роботи підприємств харчової промисловості визначальним чином залежить вирішення завдань забезпечення населення високоякісними харчовими продуктами.

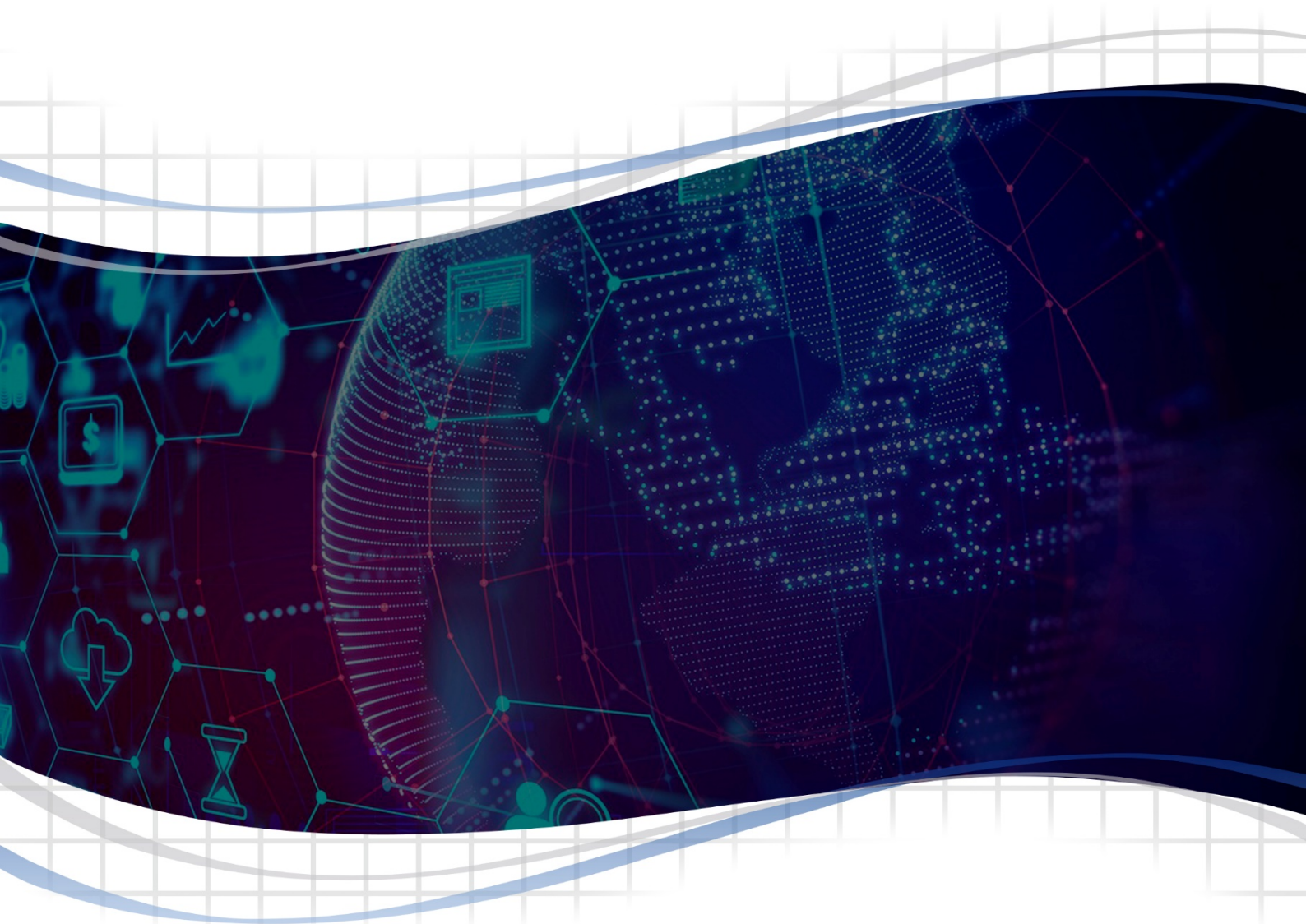
Список використаних джерел

1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення. *Економіст*. 2005. № 6. С. 28 – 32.

2. Одотюк І. Якісний рівень сучасних інноваційних перетворень в промисловому комплексі України. *Проблеми науки*. 2002. № 12. С. 33 – 36.

3. Крисанов Д. Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України. *Економіка України*. 2007. № 4. С. 71 – 82.

4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. д-р. екон. наук, проф. Л. І. Федулової. Київ : Основа, 2005. 552 с.

**Research
Europe.org**